ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ L. A. GEELHOED

της 26ης Σεπτεμβρίου 2002 [1]

Περιεχόμενα

I — Εισαγωγή: πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως ..... I - 3272

II — Κρίσιμες συμβατικές διατάξεις ..... I - 3273

A — Σύμβαση-πλαίσιο της 31ης Μαρτίου 1994 (βλ. σημεία 1 και 2) ..... I - 3273

B — Πρόσθετη πράξη της 14ης Ιανουαρίου 1999 στη σύμβαση-πλαίσιο ..... I - 3276

III — Διεξαγωγή της διαδικασίας και αιτήματα των διαδίκων ..... I - 3277

IV — Εκτίμηση ..... I - 3280

A — Εισαγωγικές παρατηρήσεις ..... I - 3280

B — Το ζήτημα του παραδεκτού ..... I - 3281

α) Η ένσταση απαραδέκτου ..... I - 3281

β) Το παραδεκτό της ανταγωγής της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου I - 3284

γ) Το παραδεκτό των αιτημάτων του Κοινοβουλίου σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 5.1 και 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου στο ζήτημα της υπερβάσεως της συμβατικής προθεσμίας αποπερατώσεως ..... I - 3285

Γ — Ερμηνεία των άρθρων 3.2, 3.3, 5 και 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου ..... I - 3286

1) Η γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών ..... I - 3286

2) Ισχυρισμοί και επιχειρήματα των διαδίκων ..... I - 3288

3) Εκτίμηση ..... I - 3291

Δ — Εφαρμογή των άρθρων 3.2, 3.3, 5.1, 5.2, 5.3 και 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου επί των περιστάσεων της υποθέσεως ..... I - 3293

1) Τα πραγματικά περιστατικά ..... I - 3293

2) Εκτίμηση ..... I - 3296

α) Εισαγωγικές παρατηρήσεις ..... I - 3296

β) Ανωτέρα βία ..... I - 3298

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ολλανδική.

γ) Δυσμενή καιρικά φαινόμενα I-3304
δ) Εντολές της διοικήσεως I-3307
ε) Συμπληρωματικές εργασίες και τροποποιήσεις (άρθρο 5.3 της συμβάσεως-πλαισίου) I-3307
στ) Εφαρμογή του άρθρου 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου I-3308
ζ) Δαπάνες I-3309
V — Πρόταση I-3310

I — Εισαγωγή: πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως

1. Αντικείμενο της παρούσας υποθέσεως είναι η διαφορά μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αφενός, και της Société d'équipement et d'aménagement de la région de Strasbourg (στο εξής: SERS) και του Δήμου του Στρασβούργου, αφετέρου, η οποία αφορά την ερμηνεία και την εκτέλεση ορισμένων διατάξεων της συμβάσεως-πλαισίου που συνήφθη μεταξύ αυτών στις 31 Μαρτίου 1994. Αντικείμενο της συμβάσεως αυτής είναι μεταξύ άλλων ο καθορισμός των σχέσεων μεταξύ των συμβαλλομένων κατά τη διάρκεια της κατασκευής ενός συμπλέγματος κτιρίων τα οποία η SERS ανέλαβε την υποχρέωση να κατασκευάσει για λογαριασμό του Κοινοβουλίου.

2. Προηγουμένως, στις 5 Οκτωβρίου 1992, ο Δήμος του Στρασβούργου είχε αποφασίσει να παραχωρήσει ένα οικόπεδο για τον σκοπό αυτό. Με τη σύμβαση της 31ης Αυγούστου 1993 η κατασκευή και η εκμετάλλευση του κτιρίου ανατέθηκαν στη SERS. Η SERS αποτελεί αυτό που είθισται να ονομάζεται εταιρία μικτής οικονομίας, η οποία συνεστήθη από τον Δήμο του Στρασβούργου και η οποία έχει ως αντικείμενο την εκπόνηση μελετών και την κατασκευή ακινήτων για λογαριασμό του Δήμου. Η σύμβαση-πλαίσιο με τα παραρτήματά της, η οποία συνήφθη στις 31 Μαρτίου 1994, διέπει τις αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων κατά τη διάρκεια της κατασκευής, κατά την αποπεράτωση και την παραλαβή του νέου κτιρίου καθώς και μετά την εν λόγω παραλαβή. Η παρούσα υπόθεση αφορά ειδικότερα τις διατάξεις της συμβάσεως-πλαισίου σχετικά με την ημερομηνία αποπερατώσεως, με τις καθυστερήσεις της κατασκευής που μπορούν να έχουν ως συνέπεια τη μετάθεση της ημερομηνίας αυτής, με τις ποινικές ρήτρες σε περίπτωση εκπρόθεσμης αποπερατώσεως και, εκ παραλλήλου με το τελευταίο αυτό σημείο, με την υποχρέωση καταβολής των λεγομένων ενδιάμεσων τόκων.

3. Για διάφορους λόγους, η κατασκευή καθυστέρησε και το νέο κτίριο αποπερατώθηκε σχεδόν ένα έτος μετά την ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1997 η οποία προβλεπόταν στη σύμβαση-πλαίσιο. Κατά τη SERS, οι αιτίες της καθυστερήσεως δικαιολογούν τη μετάθεση της συμβατικώς προβλεφθείσας ημερομηνίας. Το Κοινοβούλιο φρονεί ότι η μετάθεση αυτή είναι αδικαιολόγητη. Αρχικώς, η διαφορά αφορούσε κυρίως την ερμηνεία των διατάξεων της συμβάσεως-πλαισίου σχετικά με την ημερομηνία αποπερατώσεως, με τις ποινικές ρήτρες σε περίπτωση εκπρόθεσμης αποπερατώσεως και με την υποχρέωση καταβολής των λεγομένων ενδιάμεσων τόκων για τον διαδραμόντα χρόνο μεταξύ της συμφωνηθείσας ημερομηνίας αποπερατώσεως και της πραγματικής ημερομηνίας αποπερατώσεως (ήτοι της 15ης Δεκεμβρίου 1998).

4. Προκειμένου να επιλύσουν τη διαφορά τους σχετικά με την πραγματική ημερομηνία αποπερατώσεως και την παραλαβή του κτιρίου, καθώς και τη συμβατικώς προβλεφθείσα ημερομηνία, το Κοινοβούλιο και ο Δήμος του Στρασβούργου συνήψαν στις 14 Ιανουαρίου 1999 τρεις συμβάσεις οι οποίες στις 19 Ιανουαρίου 1999 υπογράφηκαν επίσης από τη SERS.

Οι συμβάσεις αυτές ήσαν οι εξής:

— μία πρόσθετη πράξη στη σύμβαση-πλαίσιο, η οποία συμπλήρωσε το άρθρο 29 της συμβάσεως αυτής και η οποία είχε ως αντικείμενο τη δημιουργία επιτροπής μεσολαβητών με αποκλειστικό σκοπό την επίλυση της διαφοράς σχετικά με τις διαφωνίες ως προς την ερμηνεία και την εφαρμογή του καθορισμού της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως βάσει των άρθρων 3, 5, 6 και 25 της συμβάσεως-πλαισίου·

— ένα πρωτόκολλο συμβιβασμού με το οποίο οι συμβαλλόμενοι αποφάσισαν να υποβάλουν στην κρίση των μεσολαβητών τη διαφορά η οποία περιγράφεται στην προαναφερθείσα πρόσθετη πράξη·

— μία πράξη διαπιστώσεως αποπερατώσεως του κτιρίου, με την οποία οι συμβαλλόμενοι συμφώνησαν μεταξύ άλλων ότι η ημερομηνία αποπερατώσεως του κτιρίου η οποία προβλεπόταν στο άρθρο 4, πρώτο εδάφιο, της συμβάσεως-πλαισίου μετατίθεται για τις 15 Δεκεμβρίου 1998 και, ως εκ τούτου, το δικαίωμα χρήσεως το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ της SERS και του Κοινοβουλίου αρχίζει να ισχύει από της ημερομηνίας αυτής και υπό τους όρους που προβλέπει η σύμβαση-πλαίσιο.

5. Στις 22 Μαρτίου 1999, η επιτροπή των μεσολαβητών εξέδωσε τη γνωμοδότηση που της είχε ζητηθεί. Το Κοινοβούλιο, διαφωνώντας με ορισμένα σημεία της γνωμοδοτήσεως, άσκησε κατ' αυτής προσφυγή την οποία κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της προδιαληφθείσας στο ανωτέρω σημείο 4 πρόσθετης πράξεως.

II — Κρίσιμες συμβατικές διατάξεις

Α — *Σύμβαση-πλαίσιο της 31ης Μαρτίου 1994 (βλ. σημεία 1 και 2)*

6. Οι κρίσιμες διατάξεις της συμβάσεως-πλαισίου είναι οι εξής:

Άρθρο 3.2.

«Η αποπεράτωση του κτιρίου προβλέπεται το αργότερο για τις 31 Δεκεμβρίου 1997.»

Άρθρο 3.3.

«Η έναρξη των εργασιών κατασκευής ανωδομής του κτηρίου προβλέπεται για την 1η Οκτωβρίου 1994. Η SERS έχει προθεσμία 36 μηνών, αρχόμενη από της ανωτέρω ημερομηνίας, για την αποπεράτωση του κτηρίου.

Διευκρινίζεται, εντούτοις, ότι η προθεσμία αποπερατώσεως υπό την έννοια της παραγράφου αυτής θα παρατείνεται αναλόγως, σε περίπτωση προσηκόντως αιτιολογημένης καθυστερήσεως εκ μέρους της SERS. Αυτό ισχύει, ιδίως, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

— συμπληρωματικές ή τροποποιητικές εργασίες κατόπιν αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου·

— καθυστερήσεις κατά τη λήψη διοικητικών αδειών που οφείλονται στις επιφορτισμένες με την κατάρτισή τους ή την έκδοσή τους αρχές ή σε τρίτους·

— συνέπειες διαδικασίας προληπτικού της πτωχεύσεως δικαστικού συμβιβασμού ή πτωχευτικής διαδικασίας ενός (ή περισσοτέρων) υπεργολάβων του αναδόχου·

— ανωτέρα βία υπό την έννοια της νομολογίας και της θεωρίας·

— απεργία που επηρεάζει το εργοτάξιο·

— διοικητική ή δικαστική απόφαση ή διαταγή περί παύσεως των εργασιών·

— βανδαλισμοί, δυσμενείς καιρικές συνθήκες, φυσική καταστροφή, πόλεμος, τρομοκρατία, αρχαιολογικές ανασκαφές·

— παράλειψη ή καθυστέρηση απαντήσεως του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πέραν των 3 εβδομάδων μετά την ημερομηνία ανακοινώσεως.»

Άρθρο 5.1.

«Ακόμη και αν η προθεσμία των 36 μηνών που προβλέπει το άρθρο 3.3 υπερβεί την προβλεπομένη από το άρθρο 3.2 ημερομηνία, ενδεχομένως παραταθείσα δυνάμει του άρθρου 5.2, η SERS οφείλει, από την ημε-

ρομηνία που προβλέπει το άρθρο 3.2, ενδεχομένως παραταθείσα δυνάμει του άρθρου 5.2, αυτοδικαίως και άνευ διατυπώσεων, μόνο λόγω της υπερβάσεως αυτής, την καταβολή ποινικής ρήτρας 28 000 ECU, ανά εργάσιμη ημέρα, έως το 3 % του διαπιστωθέντος κατασκευαστικού κόστους (ποσό των εργασιών προστιθεμένων των αμοιβών για μελέτες).

[...]

Η ημερησίως οφειλομένη ποινική ρήτρα — ή η μειωμένη ποινική ρήτρα για την οποία πρόκειται πιο πάνω — παύει την ημέρα της διαπιστώσεως της αποπερατώσεως υπό την έννοια του άρθρου 4 και, εν πάση περιπτώσει, με την εξάντληση του ανωτάτου ποσού.»

Άρθρο 5.2.

«Η προθεσμία του άρθρου 3.2 παρατείνεται σε περίπτωση:

— ανωτέρας βίας προσηκόντως διαπιστωθείσας·

— αποφάσεως διοικητικού ή πολιτικού δικαστηρίου περί παύσεως των εργασιών·

— φυσικής καταστροφής, πολέμου, τρομοκρατίας, αρχαιολογικών ανασκαφών·

— δυσμενών καιρικών συνθηκών που αναγνωρίστηκαν από το Caisse des congés payés du bâtiment de Strasbourg·

— καθυστερήσεως λήψεως διοικητικών αδειών οφειλομένης στις επιφορτισμένες με την κατάρτισή τους ή την έκδοσή τους αρχές, αποκλειομένων αυτών που υπάγονται στον Δήμο του Στρασβούργου.

Στις περιπτώσεις αυτές, με κοινή συμφωνία των συμβαλλομένων ή, ελλείψει αυτής, από το δικαστήριο που αναφέρει το άρθρο 29 θα αποφασιστεί παράταση της προθεσμίας.

Η SERS θα ενημερώσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αφ' ης λάβει γνώση συναφώς, για την επέλευση οποιασδήποτε ενδεχομένης αιτίας καθυστερήσεως. Διαφορετικά, δεν θα μπορεί να την επικαλεστεί για να επιτύχει παράταση της προθεσμίας.»

Άρθρο 5.3.

«Η προβλεπομένη από το άρθρο 3.2 ημερομηνία δεν λαμβάνει υπόψη τις συμπλη-

ρωματικές εργασίες ή τις τροποποιήσεις που ζήτησε ή δέχθηκε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

[...]»

Άρθρο 6.3.

«Οι ενδιάμεσοι τόκοι εφαρμόζονται σε όλους τους λογαριασμούς δαπανών που περιλαμβάνονται στην οικονομική έκθεση από την ημερομηνία της εξοφλήσεως από την SERS, αυτό δε έως την ημερομηνία εξακριβώσεως του πρώτου ενδιαμέσου επενδυτικού εξόδου [...].

[...]

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν οφείλει ενδιάμεσους τόκους, για την περίοδο μεταξύ της ημερομηνίας αποπερατώσεως που προβλέπει το άρθρο 3.2, ενδεχομένως παραταθείσας δυνάμει του άρθρου 5.2, και της πραγματικής ημερομηνίας αποπερατώσεως, αν η μετάθεση της ημερομηνίας αποπερατώσεως οφείλεται σε πταίσμα της SERS ή σε καθυστέρηση που το δικαστήριο που προβλέπει το άρθρο 29 δεν αναγνωρίζει ως δικαιολογημένη.»

Άρθρο 25

«Το γενικό χρονοδιάγραμμα που αποτελεί παράρτημα αυτής πρέπει να τηρείται και η SERS πρέπει να υποβάλει, μαζί με την προπαρατεθείσα μηνιαία έκθεση, τα χρονοδιαγράμματα εργοταξίου, καθώς επίσης να επισημαίνει και να εξηγεί τις ενδεχόμενες καθυστερήσεις. Σε περίπτωση καθυστερήσεως, το Κοινοβούλιο πρέπει να ενημερώνεται για τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα τα οποία η SERS προτίθεται να εφαρμόσει, αυτό δε χωρίς να θίγεται η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 5 της συμβάσεως-πλαισίου.»

Άρθρο 29

«Ελλείψει συμβιβαστικής λύσεως, όλες οι σχετικές με την παρούσα σύμβαση διαφορές άγονται ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, δυνάμει του άρθρου 181 της Συνθήκης ΕΟΚ, του άρθρου 153 της Συνθήκης ΕΟΚ και του άρθρου 42 της Συνθήκης ΕΚΑΧ.»

Β — *Πρόσθετη πράξη της 14ης Ιανουαρίου 1999 στη σύμβαση-πλαίσιο*

7. Η κρίσιμη διάταξη της πρόσθετης πράξεως είναι το άρθρο 1. Το άρθρο αυτό ορίζει τα εξής:

«1. Προς συμπλήρωση του άρθρου 29 της συμβάσεως-πλαισίου, και αποκλειστικά

προς επίλυση της διαφοράς σχετικά με τις διαφωνίες ως προς την ερμηνεία και την εφαρμογή του καθορισμού της συμβατικώς προβλεπόμενης ημερομηνίας αποπερατώσεως βάσει των άρθρων 3, 5, 6 και 25 της συμβάσεως-πλαισίου, δημιουργείται μία επιτροπή μεσολαβητών σύμφωνα με τις λεπτομέρειες που καθορίζονται στο "Πρωτόκολλο συμβιβασμού" στο οποίο επισυναπτεται στην παρούσα πρόσθετη πράξη ως παράρτημα Ι.

2. Η επιτροπή των μεσολαβητών θα γνωμοδοτήσει μόνον επί του νομικού μέρους της εν λόγω διαφοράς βάσει των διατάξεων της συμβάσεως-πλαισίου.

Οι συμβαλλόμενοι υποχρεούνται να συμμορφωθούν προς τη γνωμοδότηση αυτή, υπό την επιφύλαξη της δυνατότητας που διαθέτουν να ασκήσουν κατά της ανωτέρω γνωμοδοτήσεως, εντός 30 ημερολογιακών ημερών από της κοινοποιήσεώς της, προσφυγή ενώπιον του δικαστηρίου που προβλέπει το άρθρο 29 της συμβάσεως πλαίσιο.»

III — Διεξαγωγή της διαδικασίας και αιτήματα των διαδίκων

8. Μετά την κατάθεση της αγωγής-προσφυγής (στο εξής: προσφυγή) στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 20 Απριλίου 1999, ο Γραμματέας του Πρωτοδικείου βεβαίωσε την παραλαβή της με επιστολή της 21ης Απριλίου 1999. Στην επιστολή αυτή ο Γραμματέας επισήμανε στο Κοινοβούλιο το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται, κατά το άρθρο 181 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 238 ΕΚ), επί προσφυγών οι οποίες ασκούνται από κοινοτικά όργανα δυνάμει ρήτρας διαιτησίας, και του ανακοίνωσε την πρόθεσή του να διαβιβάσει την προσφυγή στον Γραμματέα του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, εκτός και αν το Κοινοβούλιο τον ενημέρωνε, πριν από τις 3 Μαΐου 1999, ότι είχε πράγματι την πρόθεση να ασκήσει την προσφυγή αυτή ενώπιον του Πρωτοδικείου.

9. Στις 28 Απριλίου 1999 το Κοινοβούλιο επιβεβαίωσε ότι δεν είχε καμία αντίρρηση να διαβιβαστεί η προσφυγή του στον Γραμματέα του Δικαστηρίου. Ακολούθως, στις 4 Μαΐου 1999, η προσφυγή κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στο πρωτόκολλο του οποίου ενεγράφη την επομένη.

10. Στις 23 Ιουλίου 1999, η SERS πρότεινε, βάσει του άρθρου 91, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, την ένσταση απαραδέκτου της προσφυγής.

11. Με διάταξη της 7ης Δεκεμβρίου 1999, το Δικαστήριο, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 91, παράγραφος 4, του Κανονισμού του Διαδικασίας, να εξετάσει την ένσταση απαραδέκτου μαζί με την ουσία της υποθέσεως.

12. Στις 7 Απριλίου 2000 το Κοινοβούλιο ζήτησε δυνάμει του άρθρου 82α, παράγραφος 1, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας, την αναστολή της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας λόγω του ότι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των διαδίκων ήταν εν εξελίξει. Η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου ζήτησαν την απόρριψη του αιτήματος του Κοινοβουλίου με επιστολή της 17ης Απριλίου 2000 η οποία περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 20 Απριλίου 2000, διότι η SERS δεν μετείχε στις διαπραγματεύσεις τις οποίες επικαλούνταν το Κοινοβούλιο. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διαδικασία δεν ανεστάλη.

13. Στις 24 Ιανουαρίου 2000 οι εκπρόσωποι των διαδίκων αγόρευσαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

14. Ως προς την ένσταση απαραδέκτου, το Κοινοβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την ένσταση απαραδέκτου ως αβάσιμη·

— να απορρίψει το αίτημα των προβαλλόντων την ένσταση απαραδέκτου διαδίκων περί καταβολής αποζημιώσεως 20 000 ευρώ λόγω της συμμετοχής τους στην ένδικη διαδικασία·

— να καταδικάσει στα δικαστικά έξοδα τους διαδίκους που πρότειναν την ένσταση απαραδέκτου·

— να εξακολουθήσει τη διαδικασία στην κύρια δίκη ή άλλως, επικουρικώς, να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο.

15. Επί της ουσίας, το Κοινοβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο:

— να υποχρεώσει τη SERS να καταβάλει το ποσό που αντιστοιχεί στις ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως από 9 Ιανουαρίου 1998, συμβατικώς προβλεπόμενη ημερομηνία αποπερατώσεως του κτιρίου IPE IV, έως και την 14η Δεκεμβρίου 1998, προτεραία της διαπιστώσεως της αποπερατώσεως του εν λόγω κτιρίου ή άλλως, επικουρικώς, να υποχρεώσει τη SERS στην καταβολή του ποσού που αντιστοιχεί στις ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως από τη συμβατικώς προβλεπόμενη ημερομηνία αποπερατώσεως την οποία θα καθορίσει το Δικαστήριο·

— να κρίνει ως αδικαιολόγητες τις καθυστερήσεις από 9 Ιανουαρίου 1998, συμβατικώς προβλεπόμενη ημερομηνία αποπερατώσεως του κτιρίου IPE IV, και, ως εκ τούτου, να διαπιστώσει ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν υποχρεούται στην καταβολή τόκων κατασκευής από την εν λόγω συμβατικώς προβλεπόμενη ημερομηνία αποπερατώσεως του κτιρίου IPE IV έως και τις 14 Δεκεμβρίου 1998, προτεραία της διαπιστώσεως της αποπερατώσεως του εν λόγω κτιρίου ή άλλως, επικουρικώς, να διαπιστώσει ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν υποχρεούται στην καταβολή τόκων κατασκευής από τη συμβατικώς προβλεπόμενη ημερομηνία αποπερατώσεως την οποία θα καθορίσει το Δικαστήριο·

— να ακυρώσει τη γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών·

— να καταδικάσει τις καθών στα δικαστικά έξοδα·

— να απορρίψει ως απαράδεκτη την ανταγωγή των καθών κατά της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών·

— να απορρίψει το αίτημα των καθών περί καταβολής αποζημιώσεως ύψους 300 000 γαλλικών φράγκων (FRF) λόγω της συμμετοχής τους στην ένδικη διαδικασία·

— να απορρίψει στο σύνολό τους τα λοιπά αιτήματα των καθών.

16. Όσον αφορά την ένσταση απαραδέκτου, η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου ζητούν από το Δικαστήριο:

— κατ' εφαρμογήν των άρθρων 91 επ. του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, να κρίνει παραδεκτή και βάσιμη την ένσταση απαραδέκτου που πρότειναν ο Δήμος του Στρασβούργου και η SERS κατά της προσφυγής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου·

— να διαπιστώσει ότι η προκαθορισμένη προθεσμία των 30 ημερών για την άσκηση προσφυγής κατά της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου είχε λήξει κατά την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου (5 Μαΐου 1999)·

— να διαπιστώσει ότι η γνωμοδότηση των μεσολαβητών είχε καταστεί οριστική και αμετάκλητη·

— να καταδικάσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στα δικαστικά έξοδα και στην καταβολή αποζημιώσεως ύψους 20 000 ευρώ στον Δήμο του Στρασβούργου και στη SERS λόγω της συμμετοχής τους στην ένδικη διαδικασία·

— έτι επικουρικότερον και στην απίθανη περίπτωση που το Δικαστήριο αποφασίσει είτε να εξετάσει την ένσταση μαζί με την ουσία της υποθέσεως είτε να απορρίψει την ένσταση με χωριστή απόφαση: να χορηγήσει στη SERS και στον Δήμο του Στρασβούργου νέες προθεσμίες προκειμένου να υποβάλουν τα αιτήματά τους επί της ουσίας της υποθέσεως.

17. Ως προς την ουσία της υποθέσεως, η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου ζητούν από το Δικαστήριο:

— να επιτρέψουν στη SERS και στον Δήμο του Στρασβούργου να ασκήσουν αντιγωγή κατά της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών, στον βαθμό που οι μεσολαβητές έκριναν ότι η ημερομηνία αποπερατώσεως του έργου ήταν η 31η Δεκεμβρίου 1997 και ότι δεν μπορούσε να παραταθεί παρά μόνον για τους λόγους που προβλέπει το άρθρο 5.2·

— να αποφανθεί ότι η προθεσμία της 31ης Δεκεμβρίου 1997 ήταν απλώς μια ενδεικτική ημερομηνία η οποία μπορούσε να παραταθεί σε όλες τις περιπτώσεις που αυτό δικαιολογείται κατ' εφαρμογήν όλων των διατάξεων του άρθρου 3 οι οποίες αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο·

ακολούθως, όσον αφορά την προσφυγή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου:

— να απορρίψει την εν λόγω προσφυγή·

— να αποφανθεί ότι το Δικαστήριο δεν έχει άλλες ή περισσότερες εξουσίες από αυτές των μεσολαβητών·

— να αποφανθεί ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να εκφέρει δικανική κρίση παρά μόνον επί των δικαιικών αρχών που εφαρμόζονται επί της διαφοράς, αποκλειομένης της εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών και, κατά μείζονα λόγο, ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί ούτε να αποκλείσει ούτε να καθορίσει την ημερομηνία αποπερατώσεως, δεδομένου ότι πρόκειται για πραγματικά ζητήματα τα οποία είναι άσχετα με τη διαδικασία μεσολαβήσεως και τα οποία δεν υπόκεινται στον έλεγχο του Δικαστηρίου το οποίο αποφαίνεται βάσει του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της προσφυγής του Κοινοβουλίου·

— να επικυρώσει τη γνωμοδότηση των μεσολαβητών, ως προς όλα τα λοιπά σημεία της πλην εκείνου που αποτελεί αντικείμενο της προσφυγής της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου·

— να καταδικάσει το Κοινοβούλιο στα δικαστικά έξοδα και στην καταβολή αποζημιώσεως ύψους 300 000 FRF στη SERS και τον Δήμο του Στρασβούργου λόγω της συμμετοχής τους στην ένδικη διαδικασία.

IV — Εκτίμηση

Α — *Εισαγωγικές παρατηρήσεις*

18. Στην παρούσα υπόθεση τίθενται τριών ειδών ζητήματα τα οποία αφορούν αντιστοίχως:

— το παραδεκτό·

— την ερμηνεία ορισμένων ρητρών της συμβάσεως-πλαισίου η οποία συνήφθη μεταξύ του Κοινοβουλίου, της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου, και

— την εφαρμογή των εν λόγω ρητρών στις περιστάσεις που περιέβαλαν την κατασκευή.

19. Τα διάφορα σημεία της υποθέσεως αυτής θα εξεταστούν βάσει των ως άνω ομαδοποιημένων ζητημάτων με τη σειρά που παρατίθενται ανωτέρω.

Β — *Το ζήτημα του παραδεκτού*

20. Με τα αιτήματά τους οι διάδικοι πρότειναν τρεις χωριστές ενστάσεις απαραδέκτου.

α) Η ένσταση απαραδέκτου που πρότειναν η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου κατά της προσφυγής του Κοινοβουλίου, δυνάμει του άρθρου 91, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας.

β) Η ένσταση του Κοινοβουλίου ότι είναι απαράδεκτη η αντίθετη προσφυγή της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου κατά της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών.

γ) Η ένσταση της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου, με την οποία ζητούν εμμέσως να απορριφθούν ως απαράδεκτοι οι λόγοι για τους οποίους το Κοινοβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της εφαρμογής της συμβάσεως-πλαισίου επί των περιστάσεων που επικρατούσαν κατά την κατασκευή. Κατά τις καθών, η προσφυγή του Κοινοβουλίου έχει μεταβιβαστικό αποτέλεσμα και, ως εκ τούτου, περιορίζεται, ratione materiae, στο αντικείμενο της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών. Επομένως, το Δικαστήριο πρέπει να περιορίσει την εξέτασή του σε σχέση με την προσφυγή του Κοινοβουλίου στα νομικά ζητήματα που αναλύονται στη γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών. Από τα ανωτέρω συνάγεται, a contrario, ότι οι καθών θεωρούν ότι είναι απαράδεκτη η προσφυγή του Κοινοβουλίου στο μέτρο που αφορά και την εφαρμογή της συμβάσεως-πλαισίου επί των εν λόγω περιστάσεων.

α) Η ένσταση απαραδέκτου

21. Οι δύο λόγοι τους οποίους προβάλλουν η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου προς στήριξη ενστάσεως απαραδέκτου κατά της προσφυγής του Κοινοβουλίου μπορούν να συνοψιστούν ευχερώς.

22. Πρώτον, η προσφυγή ασκήθηκε εκπρόθεσμα λόγω του ότι το δικόγραφο πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου, το οποίο είναι το αρμόδιο δικαστήριο, στις 5 Μαΐου 1999. Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι το δικόγραφο είχε περιέλθει στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου από τις 20 Απριλίου 1999, ήτοι εντός της τασσομένης προθεσμίας των 30 ημερών για την κατάθεσή του.

23. Δεύτερον, η Γραμματεία του Πρωτοδικείου δεν μπορούσε να διαβιβάσει τη δικογραφία στη Γραμματεία του Δικαστηρίου με απλό έγγραφο. Αυτή η απλοποιημένη διαδικασία την οποία προβλέπει το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου (στο εξής: Οργανισμός) είναι δυνατή μόνο στις περιπτώσεις που ένα δικόγραφο απευθυνόμενο στο Δικαστήριο κατατίθεται εκ παραδρομής στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου (και αντιστρόφως). Ωστόσο, εν προκειμένω, δεν υπήρξε εκ παραδρομής κατάθεση: το δικόγραφο απευθυνόταν στο Πρωτοδικείο και κατατέθηκε στη Γραμμετεία του Πρωτοδικείου. Το Πρωτοδικείο θα έπρεπε να εφαρμόσει το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού.

24. Κατά του πρώτου αυτού λόγου, το Κοινοβούλιο προβάλλει ότι ο τρόπος με τον οποίο το Πρωτοδικείο και το Δικαστήριο διορθώνουν, στο πλαίσιο των αμοιβαίων σχέσεών τους, τον προορισμό των προσφυγών δεν έχει καμία επίπτωση επί των προθεσμιών της ασκήσεώς τους. Αυτό προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 47 του Οργανισμού, το οποίο δεν κάνει λόγο ούτε για προθεσμίες ούτε για λήξη προθεσμιών. Για να είναι εμπρόθεσμη μια προσφυγή αρκεί το γεγονός ότι ασκήθηκε εμπροθέσμως σε μια από τις Γραμματείες του Δικαστηρίου ως οργάνου.

25. Όσον αφορά τον δεύτερο λόγο, το Κοινοβούλιο παρατηρεί ότι στηρίζεται σε μια υπερβολικά τυπολατρική ερμηνεία του άρθρου 47 του Οργανισμού. Η άκαμπτη εφαρμογή των διαδικασιών που προβλέπει το άρθρο 47, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, δεν θα συνέβαλε στην ορθή και ευέλικτη απονομή της δικαιοσύνης. Εξάλλου, το Κοινοβούλιο παρατηρεί ότι, όπως προκύπτει σαφώς από την επιστολή που συνόδευε την προσφυγή του, έλαβε υπόψη του το γεγονός ότι πιθανώς η προσφυγή του να μην απευθυνόταν στο αρμόδιο δικαστήριο. Για να αποτραπεί το ενδεχόμενο αυτό, το Κοινοβούλιο παρακάλεσε τον Γραμματέα του Πρωτοδικείου να διαβιβάσει το δικόγραφο της προσφυγής στη Γραμματεία του Δικαστηρίου εάν το τελευταίο ήταν το αρμόδιο δικαστήριο. Επικουρικώς, στην περίπτωση που το Δικαστήριο ήταν εντούτοις υποχρεωμένο να θεωρήσει παράτυπη τη διαβίβαση της προσφυγής, το Κοινοβούλιο ζητεί την παραπομπή της υποθέσεως στο Πρωτοδικείο προκειμένου αυτό να μπορέσει νομοτύπως να διαπιστώσει την αναρμοδιότητά του και να αναπέμψει εκ νέου την υπόθεση στο Δικαστήριο.

26. Η πρότασή μου όσον αφορά τον πρώτο λόγο θα είναι σύντομη. Από το γράμμα του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού προκύπτει ότι, σε περίπτωση παραπομπής μιας προσφυγής από το Δικαστήριο προς το Πρωτοδικείο και, αντιστρόφως, από το Πρωτοδικείο προς το Δικαστήριο, η υπόθεση εισάγεται κανονικά ενώπιον του δευτέρου δικαστηρίου, έστω και αν, την ημέρα που διατάσσεται η παραπομπή, η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής έχει λήξει. Από τα ανωτέρω συνάγω ότι, για να εκτιμηθεί η εμπρόθεσμη άσκηση μιας προσφυγής, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ημερομηνία κατά την οποία κατατέθηκε το πρώτον το δικόγραφο της προσφυγής στη Γραμματεία είτε του Πρωτοδικείου είτε του Δικαστηρίου.

27. Η ανωτέρω ερμηνεία επιβεβαιώνεται εξάλλου από το άρθρο 3, παράγραφος 6, των οδηγιών προς τον Γραμματέα του Πρωτοδικείου, το οποίο ορίζει ότι, σε περίπτωση που ο Γραμματέας του Δικαστηρίου διαβιβάσει στον Γραμματέα του Πρωτοδικείου ένα δικόγραφο, η ημερομηνία καταθέσεως που πρέπει να αναγράφεται στο πρωτόκολλο είναι η ημερομηνία κατά την οποία το δικόγραφο κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου. Μολονότι δεν υπάρχει συναφώς καμία ρητή οδηγία απευθυνόμενη στον Γραμματέα του Δικαστηρίου, αυτός προβαίνει στις ενέργειες αυτές σύμφωνα με το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού.

28. Επομένως, ο πρώτος λόγος για τον οποίο ζητείται να απορριφθεί ως απαράδεκτη η προσφυγή του Κοινοβουλίου είναι αβάσιμος.

29. Αυτή είναι η πρότασή μου και όσον αφορά τον δεύτερο λόγο. Αφ' ης στιγμής διαπιστωθεί η εμπρόθεσμη άσκηση μιας προσφυγής, ο τρόπος με τον οποίο το δικόγραφο το οποίο απευθύνθηκε εκ παραδρομής στο Πρωτοδικείο διαβιβάζεται από αυτό στο Δικαστήριο δεν επηρεάζει το παραδεκτό της προσφυγής. Βάσει των ανωτέρω εκτιμήσεων πρέπει να ερμηνευθεί το πρώτο και το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 47 του Οργανισμού.

30. Από την άποψη της αρχής της οικονομίας της διαδικασίας, επιβάλλεται η διασταλτική ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού, υπάγοντας σε αυτό όχι μόνον τις περιπτώσεις στις οποίες το δικόγραφο της προσφυγής έχει «κατατεθεί εκ παραδρομής» στη Γραμματεία δικαστηρίου, στην οποία δεν θα έπρεπε να κατατεθεί, αλλά και τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες το δικόγραφο της προσφυγής απευθύνεται εκ παραδρομής στη Γραμματεία αναρμόδιου δικαστηρίου ενώ είναι προφανές, εκ πρώτης όψεως, ότι θα έπρεπε να κατατεθεί στη Γραμματεία του άλλου δικαστηρίου. Προκειμένου να διορθωθούν αυτές οι «τεχνικές» παραδρομές, η ενδεδειγμένη διαδικασία είναι, κατ' εξοχήν, η διαδικασία του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού. Επομένως, η διαδικασία αυτή χρησιμοποιείται στην πράξη από τους Γραμματείς του Πρωτοδικείου και του Δικαστηρίου.

31. Στις περιπτώσεις που η κατάθεση ενός δικογράφου σε μια από τις δύο Γραμματείες δεν συνιστά πρόδηλο σφάλμα εκ παραδρομής, εφαρμόζεται η περισσότερο βραδεία διαδικασία του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού. Στην περίπτωση αυτή, το Πρωτοδικείο (ή, ενδεχομένως, το Δικαστήριο) υποχρεούται, μετά προηγούμενο έλεγχο, να εκδώσει διάταξη διαπιστώνοντας την αναρμοδιότητά του να εκδικάσει την προσφυγή.

32. Εν προκειμένω, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η προσφυγή που άσκησε το Κοινοβούλιο έπρεπε να κατατεθεί στη Γραμματεία του Δικαστηρίου. Ορθώς ο Γραμματέας του Πρωτοδικείου επισήμανε με την από 21 Απριλίου 1999 επιστολή του στο Κοινοβούλιο το γεγονός ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της αποφάσεως περί ιδρύσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [2], το Πρωτοδικείο δεν είναι αρμόδιο σύμφωνα με το άρθρο 238 ΕΚ να εκδικάζει προσφυγές που ασκούνται

2 — Απόφαση 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ, του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1988 για την ίδρυση πρωτοβαθμίου δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 319, σ. 1· διορθωτικό που δημοσιεύθηκε στην ΕΕ 1989, L 241, σ. 4· νέα δημοσίευση ολόκληρου του κειμένου στην ΕΕ 1989, C 215, σ. 10), όπως τροποποιήθηκε εσχάτως με την απόφαση 1999/291/ΕΚ, ΕΚΑΧ, Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 1999 για τροποποίηση της απόφασης 88/591, περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προκειμένου να επιτραπεί στο Πρωτοδικείο να δικάζει ως μονομελές (ΕΕ L 114, σ. 52).

από κοινοτικά όργανα βάσει ρήτρας διαιτησίας. Συναφώς, η πρόθεση του Γραμματέα του Πρωτοδικείου να διαβιβάσει το δικόγραφο στον Γραμματέα του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού, αποτελούσε τη λογική συνέπεια της ανωτέρω διατάξεως.

33. Συνεπώς, ούτε ο δεύτερος λόγος με τον οποίο αμφισβητείται το παραδεκτό της προσφυγής του Κοινοβουλίου μπορεί να γίνει δεκτός.

β) Το παραδεκτό της ανταγωγής της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου

34. Δεν συντάσσομαι με την άποψη του Κοινοβουλίου ότι η ανταγωγή της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου κατά της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών είναι απαράδεκτη ως εκπρόθεσμη λόγω του ότι ασκήθηκε με το υπόμνημα αντικρούσεως που πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία στις 8 Μαρτίου 2000.

35. Η γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών ήταν δεσμευτική για τους συμβαλλομένους, υπό την επιφύλαξη της δυνατότητας ασκήσεως προσφυγής. Το περιεχόμενο της γνωμοδοτήσεως αυτής, έστω και αν δεν ικανοποιεί πλήρως τα αιτήματα ενός συμβαλλομένου, μπορεί ωστόσο να γίνει αποδεκτό από αυτόν. Εντούτοις, εάν ένας άλλος συμβαλλόμενος προτίθεται, για λόγους που τον αφορούν, να ασκήσει προσφυγή κατά της γνωμοδοτήσεως αυτής, πράγμα το οποίο ενδέχεται να έχει ως συνέπεια ένα τελικό αποτέλεσμα δυσμενέστερο για τον συμβαλλόμενο που παραιτήθηκε από την άσκηση προσφυγής, από την αρχή της ισότητας των ευκαιριών των μερών μιας διαδικασίας προκύπτει ότι το μέρος που παραιτήθηκε από την άσκηση της προσφυγής πρέπει επίσης να έχει τη δυνατότητα να προβάλει τις αιτιάσεις του κατά της προσβαλλομένης δεσμευτικής γνωμοδοτήσεως.

36. Συναφώς, παραπέμπω επίσης στο άρθρο 116, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο προβλέπει ότι ο αναιρεσιβαλλόμενος έχει επίσης δικαίωμα ασκήσεως ανταναιρέσεως [3]. Η νομολογία του Δικαστηρίου δέχεται ότι είναι δυνατή η άσκηση ανταναιρέσεως έστω και αν η αρχική προθεσμία για την άσκηση αναιρέσεως έχει λήξει [4]. Επομένως, από τα ανωτέρω συνάγω ότι η ανταγωγή της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου, η οποία έχει εξάλλου το ίδιο περιεχόμενο με τα αιτήματα που αυτοί προέβαλαν ενώπιον των μεσολαβητών, είναι παραδεκτή.

37. Ως εκ περισσού, παρατηρώ επίσης ότι η εν λόγω ανταγωγή θα ήταν παραδεκτή βάσει των κανόνων της γαλλικής διοικητικής δικο-

3 — Απόφαση της 30ής Μαρτίου 2000, C-265/97 P, VBA/Florimex κ.λπ. (Συλλογή 2000, σ. I-2061).

4 — Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψεις 69 έως 73).

νομίας εάν επρόκειτο να εφαρμοστούν στην περίπτωση αυτή[5].

γ) Το παραδεκτό των αιτημάτων του Κοινοβουλίου σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 5.1 και 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου στο ζήτημα της υπερβάσεως της συμβατικής προθεσμίας αποπερατώσεως

38. Η άποψη της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου ότι η προσφυγή του Κοινοβουλίου πρέπει να περιοριστεί στα σημεία που αποτέλεσαν αντικείμενο της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών, δεν βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 29 της συμβάσεως-πλαισίου ή στην πρόσθετη πράξη της 14ης Μαρτίου 1999.

39. Δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 1, της πρόσθετης πράξεως, οι συμβαλλόμενοι συμφώνησαν, προκειμένου να επιλύσουν τις διαφωνίες τους σχετικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή των άρθρων 3, 5, 6 και 25 της συμβάσεως-πλαισίου ως προς τον καθορισμό της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως, να υποβάλουν τα ζητήματα αυτά στην κρίση της επιτροπής των μεσολαβητών. Δυνάμει της παραγράφου 2, δεύτερο εδάφιο, οι συμβαλλόμενοι συμφώνησαν να συμμορφωθούν προς τη γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών, υπό την επιφύλαξη της δυνατότητας ασκήσεως προσφυγής κατ' αυτής ενώπιον του δικαστηρίου του άρθρου 29 της συμβάσεως-πλαισίου.

40. Εντούτοις, το αντικείμενο του περιορισμού αυτού δεν αφορά παρά μόνον τα ζητήματα που περιγράφονται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της πρόσθετης πράξεως. Πέραν των ζητημάτων αυτών, οι συμβαλλόμενοι εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα να καταφύγουν στο δικαστήριο του άρθρου 29 της συμβάσεως-πλαισίου για άλλες διαφορές που ενδεχομένως ανακύψουν όσον αφορά την εκτέλεσή της.

41. Φρονώ ότι ορθώς το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι η άποψη ότι το Δικαστήριο θα έπρεπε να αποφανθεί χωριστά επί των αιτιάσεων κατά της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών και ακολούθως, στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας, επί των λοιπών ζητημάτων σχετικά με την εκτέλεση της συμβάσεως-πλαισίου δεν συμβιβάζεται με την αρχή της οικονομίας της διαδικασίας.

42. Προσθέτω επίσης ότι τα ζητήματα που υποβλήθηκαν στην επιτροπή των μεσολαβητών όσον αφορά την ερμηνεία και την εφαρμογή της συμβάσεως-πλαισίου συνδέονται αναπόσπαστα με τα αιτήματα του Κοινοβουλίου, με τα οποία το όργανο αυτό ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της ημερομηνίας κατά την οποία θα έπρεπε να έχει αποπερατωθεί το νέο κτίριο σύμφωνα με τη σύμβαση-πλαίσιο, με τις εντεύθεν συνέπειες των άρθρων 5.1 και 6.3 της εν λόγω συμβάσεως.

5 — Το ζήτημα σχετικά με το αν το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να εκδικάζει ανταγωγές ή αντίθετες προσφυγές καθώς και το ζήτημα του παραδεκτού τους πρέπει να κρίνονται αποκλειστικά βάσει του άρθρου 238 ΕΚ και του Κανονισμού Διαδικασίας. Βλ., στο ίδιο πνεύμα, την απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1986, 426/85, Επιτροπή κατά Zoubek (Συλλογή 1986, σ. 4057, σκέψη 10). Όσον αφορά το γαλλικό δίκαιο, βλ. de Laubadère, A., Moderne, F., και Delvolvé, P., *Traité des contrats administratifs*, τόμος 2, 2η έκδ. Παρίσι, 1984, σ. 1027.

43. Επομένως, φρονώ ότι εν προκειμένω το Δικαστήριο μπορεί να εξετάσει όλα τα επί της ουσίας αιτήματα του Κοινοβουλίου και να αποφανθεί επ' αυτών.

Γ — *Ερμηνεία των άρθρων 3.2, 3.3, 5 και 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου*

1) Η γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών

44. Οι συμβαλλόμενοι στη σύμβαση-πλαίσιο υπέβαλαν στην επιτροπή των μεσολαβητών τα εξής δύο ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 3.2, 3.3, 5 και 6.3:

— Ποιος είναι ο μηχανισμός τον οποίο θεσπίζουν οι διατάξεις των άρθρων 3.2, 3.3 και 5 της συμβάσεως-πλαισίου για τον καθορισμό της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως του κτιρίου;

— Όσον αφορά ειδικότερα τη ρήτρα περί απαλλαγής του Κοινοβουλίου από την καταβολή ενδιάμεσων τόκων την οποία προβλέπει το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου, με ποιο τρόπο πρέπει να ερμηνευθούν οι διατυπώσεις «πταίσμα της SERS» ή «καθυστέρηση η οποία δεν κρίνεται δικαιολογημένη από το δικαστήριο του άρθρου 29;»

45. Επί του πρώτου ερωτήματος, το Κοινοβούλιο, αφενός, και η SERS, αφετέρου, υποστήριξαν διαφορετικές απόψεις τις οποίες η γνωμοδότηση συνοψίζει στο κεφάλαιό της V.2.

46. Το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των διατάξεων των άρθρων 3.2 και 5, αφενός, και των διατάξεων του άρθρου 3.3, αφετέρου. Κατά την άποψή του, το άρθρο 3.2 ορίζει μια συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως η οποία δεν μπορούσε να μετατεθεί παρά μόνο για τους λόγους που προβλέπει το άρθρο 5.2. Οι λόγοι τους οποίους προβλέπει το άρθρο 3.3 δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για τη μετάθεση της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως. Αποκλειστικός σκοπός της τελευταίας αυτής διατάξεως ήταν ο καθορισμός μιας ενδεικτικής προθεσμίας για την εκτέλεση των εργασιών. Η λειτουργία του άρθρου 3.3 στο πλαίσιο της συμβάσεως ήταν:

— αφενός, να διευκρινιστεί η ενδεικτική προθεσμία βάσει της οποίας καθορίστηκε η ημερομηνία αποπερατώσεως (36 μήνες) και,

— αφετέρου, να προβλεφθούν ορισμένοι λόγοι παρατάσεως της εν λόγω προθεσμίας, στο πλαίσιο όμως ενός ανώτατου χρονικού ορίου 3 μηνών το οποίο έληγε, σε κάθε περίπτωση, στις 31 Δεκεμβρίου 1997.

Ως εκ τούτου, με βάση το άθροισμα της ενδεικτικής προθεσμίας που είχε ταχθεί για την κατασκευή του έργου και της συμπλη-

ρωματικής προθεσμίας που χορηγήθηκε στη SERS, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει επαρκής δικαιολογία για τη χορήγησή της βάσει των διασταλτικώς ερμηνευομένων λόγων παρατάσεως τους οποίους προβλέπει το άρθρο 3.3, καθορίστηκε η ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1997 που μνημονεύεται στο άρθρο 3.2.

47. Η SERS φρονεί ότι απαιτείται η σωρευτική εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 3.3 και 5.2 προκειμένου να καθοριστεί η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως. Κατά την άποψή της, η ημερομηνία αποπερατώσεως καθορίζεται στην πραγματικότητα από το άρθρο 5.1, στον βαθμό που το άρθρο αυτό κάνει λόγο για «προθεσμία 36 μηνών την οποία προβλέπει το άρθρο 3.3». Κατά τη SERS, αυτό σημαίνει ότι η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως θα καθοριζόταν κατ' εφαρμογήν μιας προθεσμίας 36 μηνών, υπολογιζομένης από της 1ης Οκτωβρίου 1994 και παρατεινομένης άπαξ κατά 3 μήνες, ο δε συνολικός χρόνος μπορούσε να παραταθεί για τους λόγους που προβλέπει τόσο το άρθρο 3.3 όσο και το άρθρο 5.2.

48. Προς τούτο, στο κεφάλαιο V.3 της γνωμοδοτήσεώς της, η επιτροπή των μεσολαβητών έκρινε ότι οι κρίσιμες διατάξεις της συμβάσεως έπρεπε να ερμηνευθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτραπεί το ενδεχόμενο να καταστούν ορισμένες ρήτρες της άνευ αντικειμένου ή να θεωρηθούν ως περιττές. Αυτό οδήγησε η επιτροπή των μεσολαβητών να διαπιστώσει:

— πρώτον, ότι η σύμβαση περιέχει δύο τελείως διαφορετικές μεταξύ τους σειρές διατάξεων, ήτοι τις διατάξεις του άρθρου 3.3 σχετικά με την ενδεικτική προθεσμία, και τις διατάξεις των άρθρων 3.2 και 5 που αφορούν την ημερομηνία αποπερατώσεως·

— δεύτερον, ότι η σύμβαση προβλέπει διαφορετικούς καθ' εαυτούς λόγους παρατάσεως και την ενδεικτική προθεσμία και για την ημερομηνία αποπερατώσεως·

— τρίτον, ότι η σύμβαση συνδέει άνευ εξαιρέσεων την ημερομηνία αποπερατώσεως που καθορίζεται στο άρθρο 3.2 με τους λόγους παρατάσεως που προβλέπει το άρθρο 5.2. Αυτό ισχύει μεταξύ άλλων για τα άρθρα 5.1 και 6.3, και

— τέταρτον, ότι το άρθρο 5.1 ορίζει ότι:

«*ακόμη και στην περίπτωση*[6] που η προθεσμία των 36 μηνών την οποία προβλέπει το άρθρο 3.3 υπερβεί την ημερομηνία που προβλέπει το άρθρο 3.2, ενδεχομένως παραταθείσα[7] δυνάμει του άρθρου 5.2, η SERS υποχρεούται να καταβάλει αυτοδικαίως και άνευ τηρήσεως ορισμένου τύπου ποινικές ρήτρες από της ημερομηνίας που ορίζει το άρθρο 3.2, ενδεχομένως παραταθείσα[8] δυνάμει του άρθρου 5.2 [...]».

Κατά τους μεσολαβητές, η διάταξη αυτή, παρά την έλλειψη συμφωνίας μεταξύ του ουσιαστικού «date» και της μετοχής αορίστου «prorogé» που προκαλούν ερμηνευτι-

6 — Η υπογράμμιση από τον συντάκτη της γνωμοδοτήσεως.
7 — Υποσημείωση άνευ αντικειμένου για την ελληνική μετάφραση.
8 — Υποσημείωση άνευ αντικειμένου για την ελληνική μετάφραση.

κές δυσχέρειες, την οποία όμως οι συμβαλλόμενοι συμφώνησαν να αποδεχθούν ως γραμματικό λάθος, δεν μπορεί να έχει άλλη έννοια από την εξής: οποιαδήποτε παράδοση του έργου πέραν της προθεσμίας που τάσσει το άρθρο 3.2, ενδεχομένως μετατεθείσα για κάποιον από τους λόγους του άρθρου 5.2, έχει ως συνέπεια την κατάπτωση των ποινικών ρητρών λόγω καθυστερήσεως που προβλέπει η σύμβαση, ακόμη και στην περίπτωση που έχει υπάρξει υπέρβαση της ενδεικτικής προθεσμίας που ορίζει το άρθρο 3.3 για κάποιον από τους νόμιμους λόγους παρατάσεως που προβλέπει το άρθρο 3.3, τους οποίους όμως δεν επαναλαμβάνει το άρθρο 5.2. Επομένως, η διατύπωση του άρθρου 5.1, σε συνδυασμό με τις διατάξεις που συνδέουν το άρθρο 3.2 (ημερομηνία αποπερατώσεως) με το άρθρο 5.2 (λόγοι μεταθέσεως της ημερομηνίας αποπερατώσεως), επιβάλλει τη διάκριση μεταξύ της ενδεικτικής προθεσμίας του άρθρου 3.3 και της ημερομηνίας αποπερατώσεως. Για τους λόγους αυτούς, η επιτροπή των μεσολαβητών καταλήγει ότι η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως είναι η ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1997, ενδεχομένως μετατεθείσα αποκλειστικά για τους λόγους που προβλέπει το άρθρο 5.2, και ότι από της ημερομηνίας αυτής οφείλονται οι ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως.

49. Όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6.3, τελευταίο εδάφιο, της συμβάσεως-πλαισίου, η επιτροπή των μεσολαβητών διαπίστωσε στο κεφάλαιο VIII της γνωμοδοτήσεώς της, ότι το καθεστώς των ενδιάμεσων τόκων είναι αυτοτελές σε σχέση με το καθεστώς των ποινικών ρητρών λόγω καθυστερήσεως. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι το κείμενό τους είναι διαφορετικό. Από το άρθρο 6.3, τελευταίο εδάφιο, προκύπτει ότι η απαλλαγή από τη σχετική υποχρέωση καταβολής ενδιάμεσων τόκων εξαρτάται από τη διττή προϋπόθεση ότι:

— αφενός, η πραγματική ημερομηνία αποπερατώσεως του κτιρίου είναι μεταγενέστερη της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως·

— αφετέρου, ότι η χρονική αυτή απόκλιση πρέπει να καταλογιστεί σε πταίσμα της SERS ή σε καθυστέρηση η οποία δεν κρίνεται ως δικαιολογημένη από το δικαστήριο του άρθρου 29.

Κατά τους μεσολαβητές, ως «πταίσμα» της SERS νοείται το πταίσμα της ίδιας της εταιρίας και όχι το πταίσμα των συμβαλλομένων με αυτήν ή των υπεργολάβων της. Όσον αφορά την ερμηνεία της διατυπώσεως «καθυστερήσεις τις οποίες δεν κρίνει δικαιολογημένες, το δικαστήριο του άρθρου 29», η επιτροπή των μεσολαβητών φρονεί ότι οι συμβαλλόμενοι πρέπει να εμπνευστούν από τους λόγους παρατάσεως τους οποίους απαριθμεί το άρθρο 3.3, απαρίθμηση για την οποία πρέπει να υπομνηστεί ότι δεν είναι περιοριστική.

2) Ισχυρισμοί και επιχειρήματα των διαδίκων

50. Η ανταγωγή της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου στρεφόταν κυρίως κατά του κεφαλαίου V της γνωμοδοτήσεως της επι-

τροπής των μεσολαβητών, το οποίο αφορούσε τον καθορισμό της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως σύμφωνα με τα άρθρα 3.2 και 5.1 της συμβάσεως-πλαισίου.

51. Οι καθών εμμένουν στην άποψη την οποία υποστήριξαν ενώπιον της επιτροπής των μεσολαβητών, ήτοι ότι η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως θα καθοριζόταν κατ' εφαρμογήν της προθεσμίας των 36 μηνών την οποία ορίζει το άρθρο 3.3, παρατεινόμενη άπαξ κατά 3 μήνες και δυνάμενη ακολούθως να παρατεθεί για τους λόγους που απαριθμούν τα άρθρα 3.3 και 5.2. Η άποψη αυτή στηρίζεται ουσιαστικά στη δική τους ερμηνεία των άρθρων 3.2 και 3.3 της συμβάσεως-πλαισίου, στα οποία η συνεπής χρήση του όρου «προβλεπόμενος» αποδεικνύει κατά την άποψή τους ότι η ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1997 δεν είναι παρά μια «ενδεικτική ημερομηνία» η οποία, ως τοιαύτη, δεν μπορεί να είναι η επιτακτική και αμετάθετη καταληκτική ημερομηνία αποπερατώσεως του έργου.

52. Επιπλέον, η ανωτέρω ερμηνεία στηρίζεται στην απαρίθμηση των νόμιμων λόγων παρατάσεως της ενδεικτικής προθεσμίας των 36 μηνών η οποία, λόγω της χρήσεως του όρου «μεταξύ άλλων», δεν έχει εξαντλητικό χαρακτήρα.

53. Βάσει της ερμηνείας αυτής, σύμφωνα με την οποία η ημερομηνία αποπερατώσεως της 31ης Δεκεμβρίου 1997, η οποία θεωρείται ως «ενδεικτική», θα μπορούσε να παραταθεί για τους λόγους που απαριθμεί το άρθρο 3.3, το άρθρο 5.1 θα μπορούσε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως οφείλονται μόνο στην περίπτωση που δεν υπάρχει καμία νόμιμη αιτία δυνάμενη να δικαιολογήσει την παράταση της εν λόγω προθεσμίας για την αποπεράτωση του κτιρίου. Η εμμονή στην 31η Δεκεμβρίου 1997 ως σημείο αφετηρίας για την εφαρμογή των άρθρων 5.1 και 5.2 θα κατέληγε σε ένα παράδοξο αποτέλεσμα, ήτοι στο ότι η SERS θα μπορούσε, σύμφωνα με τη σύμβαση-πλαίσιο, να ολοκληρώσει το κτίριο μετά την καταληκτική αυτή προθεσμία και να είναι εντούτοις υποχρεωμένη να καταβάλει ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως.

54. Το Κοινοβούλιο, το οποίο συμμερίζεται την άποψη των μεσολαβητών η οποία διατυπώνεται στο κεφάλαιο V.3 της γνωμοδοτήσεώς τους, υποστηρίζει ότι από το άρθρο 5.1 συνάγεται ότι η καταληκτική ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1997 έχει αμετάθετο χαρακτήρα. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι επιβάλλεται αυτομάτως η κύρωση την οποία προβλέπει αυτή η ποινική ρήτρα. Το γεγονός ότι η ημερομηνία αυτή μπορεί να μετατεθεί δυνάμει των άρθρων 5.2 και 5.3 ουδόλως αναιρεί τον απόλυτο χαρακτήρα της. Συγκεκριμένα, ακόμη και οι παρατάσεις της προθεσμίας αποπερατώσεως τις οποίες επιτρέπουν οι ανωτέρω διατάξεις υπολογίζονται με αφετηρία τις 31 Δεκεμβρίου 1997.

55. Το Κοινοβούλιο επισημαίνει ότι η ερμηνεία που δίδει η επιτροπή των μεσολαβητών στο άρθρο 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου είναι υποτυπωδώς αιτιολογημένη. Κατά το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 6.3, οι ενδιάμεσοι τόκοι δεν οφείλονται σε περίπτωση καθυστερήσεως — ήτοι σε περίπτωση αποπερατώσεως του έργου μετά τη συμβατική ημερομηνία η οποία προβλέπεται προς τούτο — η οποία οφείλεται σε πταίσμα της SERS ή η οποία δεν θεωρείται ως δικαιολογημένη από το δικαστήριο του άρθρου 29.

56. Όσον αφορά τον δεύτερο όρο της εναλλακτικής αυτής προϋποθέσεως, ήτοι την περίπτωση καθυστερήσεως η οποία δεν θεωρείται δικαιολογημένη από το αρμόδιο δικαστήριο, το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι το άρθρο 6 της συμβάσεως-πλαισίου δεν περιέχει καμία διάταξη παρέχουσα τη δυνατότητα να θεωρηθεί μια καθυστέρηση ως δικαιολογημένη ή μη κατά τρόπο αυτοτελή σε σχέση με τις λοιπές διατάξεις της συμβάσεως. Στον βαθμό που το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 6.3 παράγει συνέπειες μόνο μετά τη συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως του έργου, το αν η καθυστέρηση είναι δικαιολογημένη ή όχι μπορεί να εκτιμηθεί, κατά το Κοινοβούλιο, μόνο βάσει του άρθρου 5.2. Κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής, καθορίζεται κατ' αρχάς η οριστική συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως.

57. Το Κοινοβούλιο συνάγει από τα ανωτέρω ότι μια καθυστέρηση, κατά την έννοια του άρθρου 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου, δικαιολογείται μόνον εάν:

— η SERS είχε ενημερώσει το Κοινοβούλιο, ήδη από της επελεύσεώς της, για κάθε ενδεχόμενη αιτία καθυστερήσεως από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 5.2 και του είχε ζητήσει να συμφωνήσουν μια συμπληρωματική προθεσμία συνεπαγόμενη τη μετάθεση της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως·

— οι συμβαλλόμενοι είχαν αποφασίσει την παραχώρηση αυτής της συμπληρωματικής προθεσμίας με κοινή συμφωνία και

— η SERS είχε αναφέρει στο Κοινοβούλιο ποια πρόσφορα διορθωτικά μέτρα είχε λάβει για να καλύψει την καθυστέρηση.

58. Όσον αφορά την περίπτωση κατά την οποία η καθυστέρηση οφείλεται σε πταίσμα της SERS, το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι η SERS είχε, λόγω της ιδιότητάς της ως εργολάβου, σημαντικό ρόλο στην εκτέλεση του σχεδίου. Προς τούτο, η SERS έπρεπε να μεριμνά για την ομαλή διεξαγωγή των εργασιών στο εργοτάξιο, να επιβλέπει τις εργασίες κατασκευής και να βεβαιώνεται ότι εξοφλούνται οι προμηθευτές της. Η SERS έπρεπε επίσης να δίδει τις οδηγίες που επιθυμούσε στους έχοντες την επίβλεψη του έργου και στις επιχειρήσεις που ήσαν παρούσες στο εργοτάξιο και να αναλαμβάνει τις εντεύθεν ευθύνες με όλες τις συνέπειες που αυτό συνεπάγεται. Κατά τα λοιπά, οι ευθύνες αυτές αποτελούν τον λόγο για τον οποίο το Κοινοβούλιο κατέβαλε στη SERS μια τόσο σημαντική αμοιβή.

59. Η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου υποστηρίζουν ότι η επιβολή των ποινικών ρητρών λόγω καθυστερήσεως δεν συνεπάγεται αυτομάτως τη μη καταβολή ενδιάμεσων τόκων την οποία προβλέπει το άρθρο 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου. Η απαλλαγή από την καταβολή των τόκων αυτών θα ήταν εφικτή μόνον αν ήταν δυνατόν να αποδειχθεί πταίσμα της SERS και αν το αρμόδιο δικαστήριο έκρινε ως αδικαιολόγητη την καθυστέρηση. Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, η επιτροπή των μεσολαβητών ορθώς έκρινε ότι το Κοινοβούλιο έπρεπε να αποδείξει την ύπαρξη υπαίτιας συμπεριφοράς της SERS και ότι για τη συμπεριφορά αυτή θα έπρεπε να ευθύνεται αυτή η ίδια η SERS. Η προσέγγιση αυτή είναι

εξάλλου σύμφωνη με τις αρχές που διέπουν την ευθύνη του εργολάβου στο γαλλικό δίκαιο. Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, οι καθών επισημαίνουν ότι, έστω και αν έπρεπε να καταλογιστεί πταίσμα στην ίδια τη SERS, το δικαστήριο του άρθρου 29 μπορούσε να θεωρήσει το πταίσμα αυτό ως συγγνωστό. Οι καθών επικαλούνται τη γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών προς στήριξη της απόψεως αυτής.

3) Εκτίμηση

60. Όπως αφήνει να εννοηθεί η γνωμοδότηση των μεσολαβητών, η σύμβαση-πλαίσιο, ως προς τη διατύπωσή της και την οικονομία της, δεν αποτελεί υπόδειγμα σαφήνειας και, ως εκ τούτου, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο τελείως διαφορετικών ερμηνειών.

61. Εάν αγνοήσουμε την κάπως ατυχή διατύπωση των άρθρων 3.2 και 5.1, δεν υπάρχει ωστόσο καμία αμφιβολία ότι υφίσταται μια θεμελιώδης σχέση μεταξύ, αφενός, του άρθρου 3.2 και, αφετέρου, του άρθρου 5.1 σε συνδυασμό με τα άρθρα 5.2 και 5.3.

62. Με το άρθρο 3.2 συμφωνήθηκε ως τελική ημερομηνία αποπερατώσεως του κτιρίου η 31η Δεκεμβρίου 1997. Το ότι δεν πρόκειται για ενδεικτική ημερομηνία, αλλά για υποχρέωση επιτεύξεως ενός «βέβαιου» αποτελέσματος προκύπτει από την ίδια τη διατύπωση της διατάξεως αυτής: «προβλέπεται για τις 31 Δεκεμβρίου 1997 *το αργότερο*» [9]. Η χρήση του όρου «προβλέπεται» δεν προσδίδει — όπως υποστηρίζει η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου — στη διάταξη αυτή έναν υποθετικό χαρακτήρα υπό την έννοια ότι το έργο θα μπορούσε να αποπερατωθεί και πριν από την εν λόγω ημερομηνία ή ότι η ημερομηνία αυτή είναι ενδεικτική. Στη νομική πράξη, ο όρος αυτός σημαίνει απλά «καθορισμένος» [10]. Το ότι ο όρος χρησιμοποιείται εν προκειμένω με αυτό το νόημα αποδεικνύεται από την προσθήκη της φράσεως «το αργότερο». Επομένως, είναι αναμφισβήτητο ότι ήταν χρονικά καθορισμένη η ταχθείσα για την κατασκευή του έργου προθεσμία.

63. Το άρθρο 5.1 επιβεβαιώνει ότι η 31η Δεκεμβρίου 1997 είναι η τελική, αμετάθετη και απαλλαγμένη αιρέσεων καταληκτική ημερομηνία. Κατά την ανωτέρω διάταξη, η χρονική περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας οφείλονται ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως άρχεται, κατ' αρχήν, από της 31ης Δεκεμβρίου 1997 («η αναφερόμενη στο άρθρο 3.2 ημερομηνία»).

64. Έστω και αν η ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1997, ως χρονική αφετηρία από την οποία οφείλονται ποινικές ρήτρες, μπορεί να μετατεθεί για τους λόγους που μνημονεύονται στα άρθρα 5.2 και 5.3, εντούτοις εξακολουθεί να είναι η ημερομηνία αναφοράς αυτών των ποινικών ρητρών δεδομένου ότι οι παρατάσεις της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως τις οποίες επιτρέπουν τα άρθρα 5.2 και 5.3 υπολογίζονται με αφετηρία την ημερομηνία αυτή [11].

9 — Η υπογράμμιση δική μου.

10 — Ένα άλλο παράδειγμα είναι το άρθρο 5.1: «η ημερομηνία που προβλέπεται στο άρθρο 3.2».

11 — Επομένως, συμμερίζομαι την άποψη της επιτροπής των μεσολαβητών ότι ο όρος «prorogé» αναφέρεται στην «προβλεπόμενη ημερομηνία» και ως εκ τούτου πρέπει να διαβαστεί *prorogée*.

65. Εάν η ημερομηνία αυτή είχε υποθετικό χαρακτήρα και μπορούσε να μετατεθεί για οποιαδήποτε από τις αιτίες που απαριθμεί το άρθρο 3.3, όπως υποστηρίζουν οι καθών, η ποινική ρήτρα, καθ' ό μέτρο αποσκοπεί στην επιβολή κυρώσεων για την υπέρβαση μιας συμβατικής προθεσμίας, θα στερούνταν εκ των προτέρων την αποτελεσματικότητά της. Μια αντίθετη προς τον σκοπό της ρήτρας ερμηνεία δεν βρίσκει έρεισμα ούτε στα άρθρα 5.1 και 3.3.

66. Το άρθρο 3.3, το οποίο αφορά την ενδεικτική προθεσμία των 36 μηνών που λήγει την 1η Οκτωβρίου 1997 κατ' αρχήν, προβλέπει ότι η ημερομηνία αποπερατώσεως, κατά την έννοια που προσδίδεται στον όρο αυτό («κατά την έννοια της παρούσας υποπαραγράφου»), μπορεί να παραταθεί για τους λόγους τους οποίους παραθέτει κατά τρόπο μη εξαντλητικό. Κατά συνέπεια, οι λόγοι παρατάσεως τους οποίους παραθέτει το άρθρο 3.3 ισχύουν μόνο στο πλαίσιο της εφαρμογής της διατάξεως αυτής. Επομένως, οι λόγοι αυτοί δεν μπορούν να αφορούν παρά μόνο την περίοδο μεταξύ της 1ης Οκτωβρίου 1997 (ημερομηνία κατά την οποία λήγει η «ενδεικτική» προθεσμία των 36 μηνών) και της 31ης Δεκεμβρίου 1997 (ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας αποπερατώσεως, υπό την επιφύλαξη των όσων προβλέπουν τα άρθρα 5.2 και 5.3).

67. Για τους λόγους αυτούς, καταλήγω στο ίδιο συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε με τη γνωμοδότησή της η επιτροπή των μεσολαβητών: η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως είναι η 31η Δεκεμβρίου 1997, ενδεχομένως μετατεθείσα για τους λόγους που απαριθμούνται στα άρθρα 5.2 και 5.3. Από της ημερομηνίας αυτής καταπίπτουν οι ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως.

68. Επομένως, καταλήγω ότι είναι αβάσιμη η ανταγωγή που άσκησαν η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου κατά του κεφαλαίου V.3 της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών.

69. Φρονώ ότι ούτε τα επιχειρήματα τα οποία προβάλλει το Κοινοβούλιο κατά του κεφαλαίου VIII της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών είναι περισσότερο πειστικά.

70. Μολονότι η συνοπτικότητα της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών ως προς το σημείο αυτό είναι ισάξια του Τάκιτου, η συλλογιστική τους είναι ακαταμάχητη.

71. Δυνάμει του άρθρου 6.3, τελευταίο εδάφιο, της συμβάσεως-πλαισίου, το χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια του οποίου το Κοινοβούλιο απαλλάσσεται της υποχρεώσεώς του να καταβάλει ενδιάμεσους τόκους άρχεται από της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως η οποία προκύπτει από τα άρθρα 3.2 και 5.1, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5.2 και 5.3.

72. Ωστόσο η απαλλαγή από την ανωτέρω υποχρέωση υπόκειται διαζευκτικώς σε μια από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

— η καθυστέρηση η οποία υπερβαίνει τη συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως πρέπει να οφείλεται σε πλημμελή συμπεριφορά η οποία να είναι καταλογιστέα στη SERS

ή άλλως[12]

— η καθυστέρηση πρέπει να έχει κριθεί αδικαιολόγητη από το δικαστήριο του άρθρου 29.

73. Δεν συμμερίζομαι την άποψη του Κοινοβουλίου ότι η καθυστέρηση δεν θα μπορούσε να είναι «δικαιολογημένη» παρά μόνο για τους λόγους που απαριθμεί το άρθρο 5.2, γεγονός το οποίο συνεπάγεται a contrario ότι δεν θα μπορούσαν να γίνουν δεκτοί άλλοι λόγοι καθυστερήσεως.

74. Αντιθέτως, οι πιθανές αιτίες ή οι λόγοι καθυστερήσεως που μεταθέτουν την αποπεράτωση του κτιρίου πέραν της συμβατικά προβλεπόμενης προς τούτο ημερομηνίας πρέπει να εκτιμώνται αυτοτελώς προκειμένου να καθοριστεί το αν οφείλονται σε πταίσμα της SERS ή το αν δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την καθυστέρηση με άλλο τρόπο.

75. Φρονώ ότι αν ερμηνευθεί με τον τρόπο αυτό, η γνωμοδότηση της επιτροπής των μεσολαβητών είναι ορθή.

76. Κατά συνέπεια, καταλήγω ότι οι λόγοι που προβάλλει το Κοινοβούλιο κατά του κεφαλαίου VIII της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών είναι αβάσιμοι.

12 — Η υπογράμμιση δική μου.

Δ — Εφαρμογή των άρθρων 3.2, 3.3, 5.1, 5.2, 5.3 και 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου επί των περιστάσεων της υποθέσεως

1) Τα πραγματικά περιστατικά

77. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι μετά την υπογραφή της συμβάσεως-πλαισίου συνέβησαν ορισμένα γεγονότα τα οποία επηρέασαν την εκτέλεση των εργασιών στο εργοτάξιο. Σύμφωνα με τα στοιχεία της δικογραφίας, ορισμένα από τα γεγονότα αυτά αποτέλεσαν αντικείμενο αλληλογραφίας, ενίοτε δε επακολούθησαν διαβουλεύσεις μεταξύ του Κοινοβουλίου και της SERS στο πλαίσιο των οποίων εξετάστηκαν επισταμένως τα γεγονότα αυτά. Για ορισμένα άλλα γεγονότα αυτό δεν συνέβη. Αυτή είναι κατ' αρχάς η διαπίστωση που προκύπτει από τα υπομνήματα που αντηλλάγησαν ενώπιον της επιτροπής των μεσολαβητών.

78. Η πρώτη πρόσκληση για την υποβολή προσφορών που έγινε την άνοιξη του 1994 και η οποία αφορούσε την κατασκευή του φέροντος οργανισμού του νέου κτιρίου του Κοινοβουλίου ήταν άγονη λόγω της συμπράξεως ως προς τις τιμές στην οποία προέβησαν οι υποψήφιες επιχειρήσεις. Το Κοινοβούλιο ενημερώθηκε για το γεγονός αυτό. Από την ανταλλαγή επιστολών που ακολούθησε μεταξύ του Κοινοβουλίου και της SERS (επιστολές της 6ης Οκτωβρίου 1994 και της 5ης Ιανουαρίου 1995 αντιστοίχως) προκύπτει ότι το Κοινοβούλιο ανησυχούσε για τις συνέπειες των γεγονότων αυτών επί της τηρήσεως των προθεσμιών που προέβλεπε η σύμβαση-πλαίσιο, ενώ η SERS εμφανιζόταν περισσότερο αισιόδοξη. Η SERS άφησε να εννοηθεί ότι, παρά την

προκληθείσα καθυστέρηση, θα υπήρχε άφθονος χρόνος για την αποπεράτωση της κατασκευής εντός των εν λόγω προθεσμιών.

79. Με το από 2 Μαρτίου 1999 υπόμνημά της προς την επιτροπή των μεσολαβητών, η SERS αναφέρει ωστόσο ότι η οριστική πρόσκληση για την υποβολή προσφορών έγινε το πρώτον στις 2 Φεβρουαρίου 1995 και ότι οι εργασίες στο εργοτάξιο άρχισαν στην πραγματικότητα στις 3 Απριλίου, ήτοι με καθυστέρηση 6 μηνών και πλέον. Για τον λόγο αυτό, η SERS ζητεί παράταση της προθεσμίας αποπερατώσεως κατά 128 ημέρες.

80. Στο ίδιο έγγραφο η SERS υποστηρίζει ότι μια από τις επιχειρήσεις στις οποίες είχε ανατεθεί ένα τμήμα των εργασιών, ήτοι ο όμιλος DRE-Lefort-Francheteau, αποφάσισε, μετά την ανάθεση, να μην αρκεστεί στο συμφωνηθέν τίμημα και, υπό το πρόσχημα ότι δεν είχε συναφθεί καμία έγκυρη συμφωνία, να διακόψει στις 6 Σεπτεμβρίου 1995 τις δραστηριότητές της στο εργοτάξιο. Η ανάγκη να υπάρξει μια νέα πρόσκληση για την υποβολή προσφορών είχε ως συνέπεια την καθυστέρηση των εργασιών κατά 53 εργάσιμες ημέρες. Δεν προκύπτει από άλλα έγγραφα της δικογραφίας ότι το Κοινοβούλιο ενημερώθηκε εν ευθέτω χρόνο για το γεγονός αυτό.

81. Με επιστολές της 1ης Μαρτίου, της 11ης Απριλίου και της 9ης Ιουλίου 1996, καθώς και της 3ης Φεβρουαρίου, της 9ης Απριλίου και της 13ης Αυγούστου 1997, η SERS ενημέρωσε το Κοινοβούλιο ότι υπήρξαν δυσμενείς καιρικές συνθήκες οι οποίες δικαιολογούσαν, κατά την άποψή της, τη μετάθεση της ημερομηνίας αποπερατώσεως. Στις επιστολές αυτές η SERS επικαλούνταν ενίοτε μόνον το άρθρο 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου, ενίοτε δε τα άρθρα 3.3 και 5.2 της εν λόγω συμβάσεως. Συνολικώς, η SERS ζητεί να της χορηγηθεί, λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, παράταση της προθεσμίας αποπερατώσεως κατά 80 ημέρες.

82. Το Κοινοβούλιο απάντησε στην ανωτέρω αλληλογραφία με επιστολές της 18ης Μαρτίου, της 25ης Μαρτίου, της 21ης Ιουνίου, της 10ης Ιουλίου και της 18ης Ιουλίου 1996. Το Κοινοβούλιο υποστήριξε με σταθερότητα ότι η παράταση της προθεσμίας δεν επέρχεται αυτομάτως, αλλά προϋποθέτει συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων. Επιπλέον, οι ενδεχόμενες καθυστερήσεις λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών έπρεπε να δικαιολογούνται επαρκώς. Με τις ανωτέρω επιστολές, το Κοινοβούλιο κάλεσε τη SERS να διευκρινίσει ως προς ποιο πράγμα και σε ποιο βαθμό οι μετεωρολογικές συνθήκες επηρέασαν τις εργασίες και ποιες ήταν οι επιπτώσεις τους επί της εν γένει εκτελέσεως των εργασιών στο εργοτάξιο.

83. Από επιστολή που απέστειλε το Κοινοβούλιο στη SERS πολύ αργότερα, ήτοι στις 10 Δεκεμβρίου 1997, προκύπτει ότι είχαν προβλεφθεί για τις αρχές Δεκεμβρίου 1997 ορισμένες επαφές προκειμένου να καθοριστεί αν μπορούσε να υπάρξει μια κοινή θέση σχετικά με τις μεταθέσεις των προθεσμιών. Σύμφωνα με τα όσα μπόρεσα να διαπιστώσω, οι επαφές αυτές ήσαν άκαρπες.

84. Στις 27 Ιουνίου 1995 ο αρμόδιος γενικός διευθυντής του Κοινοβουλίου υπέγραψε το *τροποποιητικό έγγραφο PEU 008* το οποίο

αφορούσε ορισμένες τροποποιήσεις που θα έπρεπε να επέλθουν στο αμφιθέατρο του κτιρίου. Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό οι ζητηθείσες τροποποιήσεις θα προκαλούσαν καθυστέρηση κατά 20 εργάσιμες ημέρες στην εκτέλεση του χρονοδιαγράμματος ως προς τις εργασίες αυτές.

85. Με την από 29 Ιουλίου 1997 επιστολή του, το Κοινοβούλιο ενέκρινε το *τροποποιητικό έγγραφο PEU 055*, το οποίο αφορούσε την εγκατάσταση ενός δικτύου πληροφορικής. Η τροποποίηση αυτή απαίτησε 5 εργάσιμες ημέρες επιπλέον.

86. Με το υπόμνημά της προς την επιτροπή των μεσολαβητών, η SERS επικαλέστηκε επίσης ορισμένες περαιτέρω καθυστερήσεις οι οποίες οφείλονταν:

— στην αθέτηση των υποχρεώσεων ή στις οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετώπιζαν ορισμένες επιχειρήσεις: 106 εργάσιμες ημέρες·

— στις απεργίες: 4 εργάσιμες ημέρες·

— στις συνέπειες των δυσμενών καιρικών συνθηκών και στην τοποθέτηση εμποδίων για την τήξη του πάγου: 16 εργάσιμες ημέρες·

— στις επιτακτικές εντολές της διοικήσεως: 20 εργάσιμες ημέρες, και

— στην αποχώρηση του εργολάβου επιχρισμάτων από το εργοτάξιο: 28 εργάσιμες ημέρες.

Από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι η SERS γνωστοποίησε τις καθυστερήσεις αυτές στο Κοινοβούλιο ή ότι υπήρξε οποιαδήποτε διαβούλευση σχετικά με αυτές.

87. Προκειμένου να διαπιστωθούν τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως είναι σημαντικό επίσης να ληφθούν υπόψη δύο εκθέσεις τις οποίες συνέταξε το γραφείο μηχανικών Bovis, το οποίο συμβουλευόταν το Κοινοβούλιο κατά τη διάρκεια των εργασιών. Η πρώτη έκθεση της 20ής Αυγούστου 1997 αναφέρει ότι οι εργάτες που απασχολούνταν στο εργοτάξιο ουδόλως επαρκούσαν για την αποπεράτωση των εργασιών κατά την ενδεικτική ημερομηνία αποπερατώσεως η οποία είχε θεωρηθεί τότε ότι θα είναι κατά τα μέσα Απριλίου 1998. Κατόπιν αυτού, το Κοινοβούλιο εξέφρασε την ανησυχία του συναφώς με τις από 16 Σεπτεμβρίου 1997 επιστολές του προς τη SERS και τον Δήμο του Στρασβούργου και επέμεινε να ληφθούν τα απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να περιοριστεί η υπέρβαση της προθεσμίας.

88. Με τη δεύτερη έκθεσή του της 19ης Νοεμβρίου 1997 το γραφείο Bovis ανέφερε ότι σημειώθηκαν σημαντικές καθυστερήσεως στις εργασίες του εργοταξίου σε σχέση με το

προβλεφθέν χρονοδιάγραμμα και ότι, λόγω του ρυθμού των εργασιών, δεν θα ετηρείτο ακόμη και η ημερομηνία της 25ης Μαΐου, η οποία ήταν τότε η τελευταία ημερομηνία που είχε ανακοινωθεί για την παράδοση του έργου. Με δύο επιστολές του της 6ης Απριλίου και της 5ης Μαΐου 1998 προς τη SERS, το Κοινοβούλιο δήλωσε ότι δεν θεωρούσε ούτε την ανωτέρω ημερομηνία μια ρεαλιστική καταληκτική ημερομηνία και επικαλέστηκε τα προβλήματα υλικοτεχνικής υποδομής και προϋπολογισμού τα οποία του δημιουργούσαν οι καθυστερήσεις αυτές. Από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι η SERS απάντησε στις αιτιάσεις του Κοινοβουλίου σύμφωνα με τις οποίες οι κινήσεις του προσωπικού και η τοποθέτησή τους καθώς και ο όγκος των πληρωμών από τον Ιούνιο του 1997 και εντεύθεν ήσαν τελείως ανεπαρκείς για τη διασφάλιση της εμπρόθεσμης αποπερατώσεως του κτιρίου ή έστω για τη συγκράτηση της υπερβάσεως των προθεσμιών.

89. Εν τω μεταξύ, το Κοινοβούλιο υπενθύμισε στη SERS, με από 10 Δεκεμβρίου 1997 επιστολή του, την οποία μνημονεύω στο σημείο 83, ότι η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως έληγε στις 31 Δεκεμβρίου 1997. Με την ίδια επιστολή του, το Κοινοβούλιο παρατηρούσε επίσης ότι οι επιστολές της SERS με τις οποίες αυτή ανέφερε ότι οι καθυστερήσεις οφείλονταν στις δυσμενείς καιρικές συνθήκες ουδόλως μπορούσαν να μεταβάλουν την κατάσταση στον βαθμό που δεν παρέθεταν κάποια δικαιολογία ή, έστω, κάποια επαρκή δικαιολογία. Επιπλέον, το Κοινοβούλιο δήλωνε με την ανωτέρω επιστολή του ότι ελλείψει σχετικής συμφωνίας μεταξύ της SERS και του ιδίου, όπως προβλέπει το άρθρο 5.2. της συμβάσεως-πλαισίου, η 1η Ιανουαρίου 1998 εξακολουθούσε να είναι η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως.

2) Εκτίμηση

α) Εισαγωγικές παρατηρήσεις

90. Στο πλαίσιο της εξετάσεως των διαφόρων πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων τις οποίες προβάλλουν η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου και οι οποίες αποτελούν, κατά την άποψή τους, νόμιμους λόγους παρατάσεως της προθεσμίας είτε βάσει του άρθρου 3.3 είτε βάσει του άρθρου 5.2, πρέπει ευθύς εξ αρχής να τονιστεί ότι η δικογραφία είναι ως προς το σημείο αυτό ελλιπής. εν πάση περιπτώσει, αυτό ισχύει για τις προβαλλόμενες καθυστερήσεις που συνδέονται με την αποχώρηση του ομίλου DRE-Lefort-Francheteau και του εργολάβου επιχρισμάτων από το εργοτάξιο. Αυτό ισχύει επίσης για τις προβαλλόμενες καθυστερήσεις που συνδέονται με την αθέτηση από ορισμένες επιχειρήσεις των υποχρεώσεών τους, με τις απεργίες, με τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, με τον πάγο και με τις επιτακτικές εντολές της διοικήσεως.

91. Έστω και αν γινόταν δεκτό ότι τα πραγματικά αυτά περιστατικά και οι περιστάσεις αποτελούν λόγους παρατάσεως της προθεσμίας είτε βάσει του άρθρου 3.3 είτε βάσει του άρθρου 5.2, τα στοιχεία της δικογραφίας δεν παρέχουν τη δυνατότητα να καθοριστεί το σε ποιο βαθμό επηρέασαν συγκεκριμένα την πρόοδο των εργασιών στο εργοτάξιο.

92. Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και για τις καθυστερήσεις που οφείλονται στις δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Μολονότι η δικογραφία περιέχει μια πλούσια αλληλογραφία συναφώς, τα έγγραφα που συνοδεύουν την αλληλογραφία αυτή δεν περιέ-

χουν επαρκή στοιχεία σχετικά με το αν και σε ποιο βαθμό αυτές οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες καθυστέρησαν τις εργασίες στο εργοτάξιο. Στο σημείο αυτό θα επανέλθω στη συνέχεια.

93. Η δεύτερη παρατήρησή μου αφορά τις επαφές που έλαβαν χώρα μεταξύ του Κοινοβουλίου και της SERS σχετικά με τις περιστάσεις που μπορούν, σύμφωνα με τη σύμβαση-πλαίσιο, να δικαιολογήσουν την εφαρμογή των άρθρων 3.3 και 5.2. Οι διατάξεις αυτές προβλέπουν συναφώς την πραγματοποίηση επαφών και διαβουλεύσεων μεταξύ των συμβαλλομένων. Δυνάμει του άρθρου 3.3, μια καθυστέρηση, προκειμένου να είναι δυνατή η επίκλησή της, πρέπει να δικαιολογείται επαρκώς, ενώ οι παρατάσεις της προθεσμίας αποπερατώσεως βάσει του άρθρου 5.2 απαιτούν την αμοιβαία συγκατάθεση των συμβαλλομένων μερών. Μολονότι το Κοινοβούλιο το υπέμνησε επανειλημμένως και με επιμονή στην αλληλογραφία του με τη SERS, η δικογραφία, πλην μίας μόνον εξαιρέσεως στην οποία θα επανέλθω αργότερα, δεν περιέχει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι υπήρξαν πράγματι τέτοιου είδους επαφές και διαβουλεύσεις.

94. Τρίτον, και, στην περίπτωση αυτή επίσης, υπό την επιφύλαξη μιας εξαιρέσεως, δεν προκύπτει από τη δικογραφία αν η SERS ενημέρωσε το Κοινοβούλιο, στο πλαίσιο της υποχρεώσεώς της να παρουσιάζει την πρόοδο εκτελέσεως του σχεδίου, για τις πρωτοβουλίες της προκειμένου να καλυφθεί η καθυστέρηση που είχε προκληθεί από τα γεγονότα αυτά. Η ίδια διαπίστωση επιβάλλεται και αφότου το Κοινοβούλιο επισήμανε στη SERS, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1997, τις ελλείψεις στο προσωπικό που απασχολούνταν στο εργοτάξιο και τις καθυστερήσεις που μπορούσαν να προκληθούν εντεύθεν.

95. Τέταρτον, από τους ισχυρισμούς και τα επιχειρήματα που προβάλλει το Κοινοβούλιο συνάγεται ότι αυτό δέχεται εμμέσως ότι το περιθώριο των 3 μηνών για την υπέρβαση της ενδεικτικής προθεσμίας κατασκευής των 36 μηνών, που προκύπτει από τον συνδυασμό των άρθρων 3.2 και 3.3, δεν αποτελεί πλέον αντικείμενο αμφισβητήσεως στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο μπορεί να εξετάσει απλώς το ζήτημα των συνεπειών των γεγονότων που περιγράφονται ανωτέρω, στα σημεία 77 έως και 89, επί της εφαρμογής των άρθρων 5.1, 5.2, 5.3 και 6.3 της βασικής συμβάσεως.

96. Δυνάμει του άρθρου 5.2, η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως της 31ης Δεκεμβρίου 1997 μπορεί να μετατεθεί για τους ακόλουθους λόγους:

1) ανωτέρας βίας προσηκόντως διαπιστωθείσας·

2) αποφάσεως διοικητικού ή πολιτικού δικαστηρίου περί παύσεως των εργασιών·

3) φυσικής καταστροφής, πολέμου, τρομοκρατίας, αρχαιολογικών ανασκαφών·

4) δυσμενών καιρικών συνθηκών που αναγνωρίστηκαν από το Caisse des congés payés du bâtiment de Strasbourg·

5) καθυστερήσεως λήψεως διοικητικών αδειών οφειλομένης στις επιφορτισμένες με την κατάρτισή τους ή την έκδοσή τους αρχές, αποκλειομένων αυτών που υπάγονται στον Δήμο του Στρασβούργου.

97. Όσον αφορά τις περιστάσεις που περιγράφονται ανωτέρω, είναι δυνατή — ενδεχομένως — η επίκληση των λόγων που αναφέρονται στα υπό 1, 2 και 4 σημεία. Θα αναλύσω τις περιστάσεις αυτές στη συνέχεια υπό το πρίσμα αυτό. Ακολούθως, θα εξετάσω το αν, και σε ποιο βαθμό, πρέπει να εφαρμοστεί το άρθρο 5.3 προκειμένου να μετατεθεί η ημερομηνία αποπερατώσεως. Τέλος, θα ενδιατρίψω στην εφαρμογή του άρθρου 6.3 στο πλαίσιο που περιγράφεται ανωτέρω.

β) Ανωτέρα βία

98. Σύμφωνα με τη θεωρία του γαλλικού διοικητικού δικαίου, η έννοια της ανωτέρας βίας περιλαμβάνει τρία συστατικά στοιχεία:

— το στοιχείο του *εξωγενούς*, το οποίο σημαίνει ότι το γεγονός πρέπει να είναι ανεξάρτητο από τη βούληση του προσώπου το οποίο επικαλείται τον λόγο αυτό·

— το στοιχείο του *απρόβλεπτου*, το οποίο σημαίνει ότι το γεγονός πρέπει να ήταν απρόβλεπτο σύμφωνα με την κανονική πορεία των πραγμάτων, και

— το στοιχείο του *αφεύκτου*, το οποίο σημαίνει ότι οι συνέπειες δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρά την επιδειχθείσα επιμέλεια [13].

13 — Βλ. de Laubadère, A., Moderne, F., και Delvolvé, P., *Traité des contrats administratifs*, τόμος 1, 2η έκδ., Παρίσι, 1983, σ. 727 έως 731, και Llorens, F., *Contrat d'entreprise et marché de travaux publics*, Παρίσι, 1981, σ. 506 και 507. Η νομολογία του Δικαστηρίου ορίζει την ανωτέρα βία κατά τρόπο συγκριτικό: βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1987, 145/85, Denkavit (Συλλογή 1987, σ. 565, σκέψη 11).

99. Το πρώτο γεγονός που επικαλείται η SERS και το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ως περίπτωση ανωτέρας βίας είναι το γεγονός ότι η πρώτη πρόσκληση για την υποβολή προσφορών απέβη άγονη πράγμα το οποίο, κατά την άποψή της, προκάλεσε καθυστέρηση 128 εργάσιμων ημερών.

100. Συναφώς, η επιτροπή των μεσολαβητών έκρινε με τη γνωμοδότησή της ότι το γεγονός αυτό συνέβη κατά τρόπο ανεξάρτητο από τη βούληση της SERS. Επιπλέον, ήταν απρόβλεπτο διότι η SERS, ως αναθέτουσα αρχή, δεν μπορούσε ευλόγως να προβλέψει ότι οι πιθανοί προσφέροντες θα παρέβαιναν το νόμο προβαίνοντας σε σύμπραξη μεταξύ τους σε σχέση με τις τιμές.

101. Το κύριο πρόβλημα το οποίο αντιμετώπισε η επιτροπή των μεσολαβητών αφορά τον αναπότρεπτο χαρακτήρα των συνεπειών που είχε η άγονη έκβαση της προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών. Οι μεσολαβητές διαπίστωσαν ότι, ως εκ τούτου, οι εργασίες άρχισαν με καθυστέρηση σχεδόν 6 μηνών και ότι η καθυστέρηση αυτή, σε μια συνολική περίοδο 36 μηνών, ενδεχομένως να ήταν αδύνατον να καλυφθεί. Συναφώς, δίδουν ιδιαίτερη έμφαση στη δήλωση του εκπροσώπου του Κοινοβουλίου ότι η άγονη έκβαση της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών θα δικαιολογούσε, κατά την άποψη του Κοινοβουλίου, τη μετάθεση της συμβατικής ημερομηνίας για την έναρξη των εργασιών και, συνεπώς, τη μετάθεση της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως κατά τον απαιτούμενο χρόνο, εφόσον η SERS της είχε υποβάλει σχετικό αίτημα. Η επιτροπή των μεσολαβητών διαπιστώνει ακολούθως ότι η εκ νέου πρόσκληση για την υποβολή προσφορών υπήρξε επωφελής για το Κοινοβούλιο δεδομένου ότι του παρέσχε τη δυνατότητα να μειώσει σε σημαντικό βαθμό τις δαπάνες κατασκευής.

102. Είναι αληθές ότι με την από 20 Δεκεμβρίου 1994 επιστολή της η SERS διαβεβαίωσε το Κοινοβούλιο ότι θα τηρούσε τις προβλεπόμενες στη σύμβαση-πλαίσιο προθεσμίες παρά την καθυστέρηση, ωστόσο η επιτροπή των μεσολαβητών φρονεί ότι η επιστολή αυτή δεν είναι αποφασιστικής σημασίας. Κατά την άποψή της, τα στοιχεία που αποτελούν την έννοια της ανωτέρας βίας έχουν αντικειμενικό χαρακτήρα. Επομένως, τα στοιχεία αυτά πρέπει να εκτιμώνται καθεαυτά ανεξαρτήτως της, ενδεχομένως εσφαλμένης, εκτιμήσεως στην οποία θα μπορούσε να προβεί ένα συμβαλλόμενο μέρος σε χρόνο κατά τον οποίο δεν είχαν εισέτι εκδηλωθεί με προφάνεια όλες οι συνέπειες του γεγονότος αυτού.

103. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, η επιτροπή των μεσολαβητών κάλεσε τους συμβαλλομένους να συνεργαστούν προκειμένου να εξετάσουν από κοινού εκ των υστέρων τις επιπτώσεις της αποτυχίας της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών επί της προόδου των εργασιών στο εργοτάξιο. Βάσει της εξετάσεως αυτής οι συμβαλλόμενοι έπρεπε στη συνέχεια να αποφασίσουν αν και σε ποιον βαθμό το γεγονός αυτό έπρεπε να θεωρηθεί ως λόγος παρατάσεως της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως [κεφάλαιο VII.1, υποκεφάλαιο Α, τμήμα 2, στοιχείο a, της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών].

104. Το Κοινοβούλιο αμφισβητεί την ορθότητα της συλλογιστικής της επιτροπής των μεσολαβητών προβάλλοντας τα ακόλουθα επιχειρήματα:

— το αίτημα της SERS να της χορηγηθεί παράταση της προθεσμίας αποπερατώσεως κατά 128 εργάσιμες ημέρες είναι

εκπρόθεσμο. Το Κοινοβούλιο ενημερώθηκε σχετικώς μόνον αφότου διορίστηκαν οι μεσολαβητές, ήτοι πολύ μετά την επέλευση των γεγονότων·

— το γεγονός ότι η ίδια η SERS παραδέχθηκε με την από 20 Δεκεμβρίου 1994 επιστολή της ότι, παρά την άγονη έκβαση της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών, το χρονικό περιθώριο που της απέμενε για την αποπεράτωση του κτιρίου της παρείχε τη δυνατότητα να μην υπερβεί ούτε κατά το ελάχιστο την προβλεπόμενη από τη σύμβαση-πλαίσιο ημερομηνία αποπερατώσεως. Επιπλέον, η καθυστέρηση την οποία επικαλείται δεν προκύπτει από τις μηνιαίες εκθέσεις σχετικά με το ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα των εργασιών. Πράγματι, στην υπ' αριθ. 34 μηνιαία έκθεση της 6ης Φεβρουαρίου 1997 — ήτοι λιγότερο από 11 μήνες πριν από τη συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως —, το πρόγραμμα του γενικού χρονοδιαγράμματος εργασιών της 31ης Οκτωβρίου 1996 δεν ανήγγειλε καμία σημαντική υπέρβαση της προθεσμίας, μολονότι κατά τον χρόνο αυτό είχαν ήδη σημειωθεί και άλλες καθυστερήσεις. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί, όπως πράττουν οι μεσολαβητές, ότι η SERS είχε προβεί με την από 20 Δεκεμβρίου 1994 επιστολή της σε μια εσφαλμένη εκτίμηση των συνεπειών της προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών η οποία είχε αποβεί άκαρπη.

105. Κατά το Κοινοβούλιο, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι εσφαλμένως η επιτροπή των μεσολαβητών θεώρησε ως άφευκτες και αναπότρεπτες τις συνέπειες της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών.

106. Από τα έγγραφα της δικογραφίας προκύπτει ότι η αποτυχία της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών η οποία αφορούσε την κατασκευή του φέροντος οργανισμού του κτιρίου ανακοινώθηκε στο Κοινοβούλιο και ότι το γεγονός αυτό οδήγησε τους συμβαλλομένους σε διαβουλεύσεις. Με την από 6 Οκτωβρίου 1994 επιστολή του, το Κοινοβούλιο εξέφρασε την ανησυχία του σχετικά με την κατάσταση που δημιουργούσε η αποτυχία της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών. Στην ίδια επιστολή, το Κοινοβούλιο τόνισε τη σημασία που είχε η τήρηση των προθεσμιών που έτασε η σύμβαση-πλαίσιο, ειδάλλως θα κατέπιπταν εις βάρος της SERS τις προβλεπόμενες σε αυτή ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως.

107. Η SERS επιχείρησε να καθησυχάσει το Κοινοβούλιο ως προς το σημείο αυτό με την από 20 Δεκεμβρίου 1994 απαντητική επιστολή της. Συναφώς, στην επιστολή αυτή υπάρχει η ρητή δήλωση ότι «παρά την καθυστέρηση λόγω της εκ νέου προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών θα τηρηθούν οι προθεσμίες που προβλέπει η σύμβαση-πλαίσιο». Από την ανωτέρω επιστολή δεν προκύπτει ότι η SERS επιχείρησε να επικαλεστεί την ύπαρξη δικαιολογημένης καθυστερήσεως βάσει του άρθρου 5.2.

108. Επιπλέον, από το πρόγραμμα του γενικού χρονοδιαγράμματος εργασιών της 1ης Ιανουαρίου 1995, το οποίο είχε υπόψη του το Κοινοβούλιο, προκύπτει ότι, κατά το χρονικό εκείνο διάστημα, ήτοι 6 και πλέον μήνες μετά την αποτυχία της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών, το πρόγραμμα εξακολουθούσε να προβλέπει την αποπεράτωση των εργασιών για τον Οκτώβριο του 1997 το αργότερο.

109. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να εκτιμηθεί ο ισχυρισμός περί ανωτέρας βίας τον οποίο

προέβαλε η SERS με το από 2 Μαρτίου 1999 υπόμνημά της προς την επιτροπή των μεσολαβητών και ο οποίος στηρίζεται στην αποτυχία της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών για την κατασκευή του φέροντος οργανισμού.

110. Κατ' αρχάς, επισημαίνω ότι, κατά πάγια νομολογία του Conseil d'État (Γαλλία), οι συμβατικές ρήτρες που αφορούν την ύπαρξη ανωτέρας βίας πρέπει να τηρούνται απαρεγκλίτως: αν ένα συμβαλλόμενο μέρος δεν επικαλεστεί εμπροθέσμως περίπτωση ανωτέρας βίας κατά του αντισυμβαλλομένου του, δεν μπορεί πλέον να το πράξει στη συνέχεια [14].

111. Είναι αληθές ότι η SERS ενημέρωσε εγκαίρως το Κοινοβούλιο σχετικά με την αποτυχία της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών, ωστόσο από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι η SERS επικαλέστηκε το γεγονός αυτό ως λόγο ανωτέρας βίας. Αντιθέτως, το συμπέρασμα που συνάγεται από τα ανωτέρω είναι ότι η SERS δεν θεώρησε ότι το γεγονός αυτό, ανεξαρτήτως των όποιων συνεπειών του, συνιστούσε λόγο ανωτέρας βίας. Υπό τις συνθήκες αυτές, η ένσταση ανωτέρας βίας που πρότεινε ενώπιον των μεσολαβητών τέσσερα και πλέον έτη μετά την επέλευση του γεγονότος δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί ως εκπρόθεσμη. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου, κάθε γεγονός εξαιτίας του οποίου ένα συμβαλλόμενο μέρος επικαλείται κάποιον από τους λόγους μεταθέσεως της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως, τους οποίους προβλέπει η ανωτέρω διάταξη, πρέπει να γνωστοποιείται πάραυτα. Μολονότι τα γεγονότα αυτά γνωστοποιήθηκαν, δεν ζητήθηκε για τον λόγο αυτό η καθ' οιονδήποτε μετάθεση της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως.

112. Έστω και αν θα έπρεπε να γίνει δεκτό ότι προβλήθηκε εμπροθέσμως η ύπαρξη ανωτέρας βίας, δεν συντάσσομαι με την άποψη της επιτροπής των μεσολαβητών ότι οι συνέπειες της άγονης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών ήσαν, ενόψει των περιστάσεων, τέτοιες ώστε η SERS δεν ήταν σε θέση να τις αντιληφθεί επαρκώς κατά τον χρόνο συντάξεως της από 20 Δεκεμβρίου 1994 επιστολή της. Η επιστολή αυτή γράφτηκε έξι και πλέον μήνες μετά την επέλευση του γεγονότος και καθ' ον χρόνο η προετοιμασία για τη δεύτερη πρόσκληση για την υποβολή προσφορών είχε προχωρήσει σε τέτοιο βαθμό ώστε μπορούσε άνετα να εκτιμηθεί ο κίνδυνος καθυστερήσεως στην πρόοδο των εργασιών. Αυτό επιβεβαιώνεται από το προαναφερθέν στο ανωτέρω σημείο 108 πρόγραμμα του γενικού χρονοδιαγράμματος. Ενόψει των ανωτέρω δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η αποτυχία της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών εμπόδισε κατά τρόπο άφευκτο και αναπότρεπτο τη SERS να τηρήσει τη συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως.

113. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, φρονώ ότι η ένσταση περί ανωτέρας βίας την οποία προτείνει η SERS λόγω της αποτυχίας της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών σχετικά με την κατασκευή του φέροντος οργανισμού είναι εκπρόθεσμη, απαράδεκτη και, επικουρικώς, αβάσιμη.

114. Με τη γνωμοδότησή της, η επιτροπή των μεσολαβητών εξετάζει τις περιπτώσεις ανωτέρας βίας τις οποίες επικαλείται η SERS σε

14 — Βλ. de Laubadère, A., Modeme, F., και Delvolvé, P., όπ.π. (βλ. υποσημειώσεις 5 και 13), σ. 739, και την πλούσια νομολογία του Conseil d'État που παραθέτουν οι ανωτέρω συγγραφείς.

σχέση με την παράβαση των υποχρεώσεων που είχαν αναλάβει ορισμένες επιχειρήσεις και ιδίως σε σχέση με την αποχώρηση του ομίλου DRE-Lefort-Francheteau και του εργολάβου επιχρισμάτων από το εργοτάξιο [κεφάλαιο VII.1, υποκεφάλαιο A, τμήμα 2, στοιχείο d, της γνωμοδοτήσεως].

115. Η επιτροπή των μεσολαβητών φρονεί ότι τα γεγονότα αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν εν γένει ως περιπτώσεις ανωτέρας βίας στον βαθμό που δεν πληρούν το κριτήριο του απροβλέπτου. Συγκεκριμένα, η αθέτηση από ορισμένες επιχειρήσεις των υποχρεώσεών τους αποτελούν συνήθη σχετικώς φαινόμενα κατά την εκτέλεση σημαντικών έργων και, ως εκ τούτου, θεωρούνται από τη νομολογία ως σύνηθεις κίνδυνοι για την ομαλή εκτέλεση των εργασιών σε ένα εργοτάξιο.

116. Εντούτοις, η επιτροπή των μεσολαβητών δέχεται μια εξαίρεση όσον αφορά την αθέτηση από τον όμιλο DRE-Lefort-Francheteau των υποχρεώσεών του λόγω των ιδιαίτερων περιστάσεων υπό τις οποίες συνέβη το γεγονός αυτό. Πρόκειται, εν προκειμένω, για έναν όμιλο ο οποίος, αφού επελέγη για την εκτέλεση του έργου αρνήθηκε να υπογράψει τη σχετική σύμβαση. Η SERS, με την ιδιότητά της ως αναθέτουσας αρχής, δεν ήταν σε θέση να προβλέψει την εξέλιξη αυτή. Επομένως, το γεγονός αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως περίπτωση ανωτέρας βίας εφόσον οι συμβαλλόμενοι αναγνώριζαν ως αναπότρεπτη την εντεύθεν σημαντική καθυστέρηση. Κατά την επιτροπή των μεσολαβητών, εναπέκειτο στους συμβαλλομένους να εξετάσουν το ζήτημα αυτό.

117. Εντούτοις, αν τα συμβαλλόμενα μέρη κατέληγαν ότι υπάρχει περίπτωση ανωτέρας βίας, η επιτροπή των μεσολαβητών θεωρεί ότι το γεγονός αυτό καθεαυτό δεν αποδεσμεύει τη SERS από την υποχρέωσή της να καταβάλει ποινικές ρήτρες λόγω καθυστερήσεως. Συγκεκριμένα, η απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής αυτών των ποινικών ρητρών θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα να μην υποστεί ο όμιλος των επιχειρήσεων τις συνέπειες της αθετήσεως των υποχρεώσεών του και να μετακυλιστεί στο Κοινοβούλιο η εντεύθεν ζημία. Εντούτοις, η SERS υπέστη κατ' αρχάς την εν λόγω ζημία και αυτή δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση από τον εν λόγω όμιλο.

118. Αν το αρμόδιο δικαστήριο κρίνει ότι ο όμιλος DRE-Lefort-Francheteau δεν βαρύνεται με κανένα πταίσμα, στην περίπτωση αυτή το ζήτημα της υπάρξεως ανωτέρας βίας θα έπρεπε να επανεξεταστεί από τους συμβαλλομένους βάσει της δικαιοδοτικής αυτής κρίσεως.

119. Το Κοινοβούλιο αμφισβητεί την ορθότητα αυτού του τμήματος της γνωμοδοτήσεως των μεσολαβητών στον βαθμό που αφορά τον όμιλο DRE-Lefort-Francheteau. Συναφώς, το Κοινοβούλιο προβάλλει δύο επιχειρήματα. Κατ' αρχάς, σύμφωνα με το άρθρο 24 της συμβάσεως-πλαισίου, οι συμβάσεις που συνάπτει η SERS θα πρέπει να στηρίζονται άμεσα στις προσκλήσεις για την υποβολή προσφορών που αυτή έχει διοργανώσει. Επομένως, η άρνηση μιας εταιρίας να υπογράψει τη σύμβαση για την οποία επελέγη η προσφορά της αποτελεί μια μορφή αθετήσεως υποχρεώσεως η οποία ουδόλως διαφέρει από τις λοιπές μορφές παραβάσεως. Στην περίπτωση αυτή, η SERS θα έπρεπε, όπως και σε όλες τις περιπτώσεις στις οποίες μια επιχείρηση αποχωρεί από το εργοτάξιο, να αντικαταστήσει την επιχείρηση αυτή τηρώντας τις προϋποθέσεις που τάσει η σύμβαση-πλαίσιο.

120. Δεύτερον, το Κοινοβούλιο επισημαίνει ότι η SERS άσκησε αγωγή αποζημώσεως κατά του εν λόγω ομίλου. Η άσκηση της αγωγής αυτής αποδεικνύει ότι η προβαλλόμενη καθυστέρηση δεν οφείλεται σε ανωτέρα βία, αλλά αντιθέτως στο πταίσμα ενός τρίτου.

121. Τονίζω ότι η εν λόγω ένσταση ανωτέρας βίας, στον βαθμό που η επιτροπή των μεσολαβητών την εξέτασε με το περιεχόμενο αυτό, είναι κατά πάσα πιθανότητα εκπρόθεσμη. Από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η ένσταση ανωτέρας βίας, τα οποία έλαβαν χώρα μεταξύ της 3ης Φεβρουαρίου και της 5ης Σεπτεμβρίου 1995, είχαν γνωστοποιηθεί πάραυτα στο Κοινοβούλιο ούτε ότι αποτέλεσαν αντικείμενο, κατά το διάστημα αυτό, οποιασδήποτε διαβουλεύσεως μεταξύ των συμβαλλομένων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου. Αν πράγματι αυτό συνέβη, τότε η ένσταση ανωτέρας βίας την οποία προέβαλε η SERS με το από 2 Μαρτίου 1999 υπόμνημά της πρέπει να θεωρηθεί απαράδεκτη.

122. Επί της ουσίας, φρονώ ότι τα γεγονότα αυτά δεν μπορούν να χαρακτηριστούν περίπτωση ανωτέρας βίας. Μολονότι η συμπεριφορά του ομίλου DRE-Lefort-Francheteau, ο οποίος παρέβη τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει μετά το πέρας της διαδικασίας για την ανάθεση της εκτελέσεως του έργου, είναι μάλλον ασυνήθιστη, η συμπεριφορά αυτή δεν διαφέρει κατά πολύ από άλλα είδη αθετήσεως υποχρεώσεων τα οποία ενδέχεται να διαπράξουν οι επιχειρήσεις που μετέχουν στις εργασίες ενός εργοταξίου. Δεδομένου ότι η αθέτηση υποχρεώσεων από επιχειρήσεις αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στα μεγάλα εργοτάξια πράγμα το οποίο, ως εκ τούτου, μπορεί να προβλεφθεί από τον εργολάβο, ο οποίος επομένως μπορεί να λάβει τα μέτρα του για την αντιμετώπιση ενός τέτοιου ενδεχομένου συνομολογώντας ορισμένες υποχρεώσεις επιτεύξεως αποτελέσματος όσον αφορά την προθεσμία αποπερατώσεως, η επέλευση ενός τέτοιου γεγονότος, ανεξαρτήτως περιστάσεων, δεν μπορεί να δικαιολογήσει την επίκλησή του ως λόγου ανωτέρας βίας.

123. Η άποψή μου αυτή ενισχύεται από τη γαλλική θεωρία και από τη νομολογία των γαλλικών δικαστηρίων τα οποία είναι άκρως επιφυλακτικά ως προς την ύπαρξη ανωτέρας βίας στις περιπτώσεις που η αθέτηση υποχρεώσεων από συμβαλλόμενο σε σύμβαση δημοσίου έργου πρέπει να καταλογιστεί σε υπεργολάβο ή σε τρίτο [15].

124. Επομένως, θεωρώ ότι ο ισχυρισμός περί υπάρξεως ανωτέρας βίας σε σχέση με την αθέτηση από τον όμιλο DRE-Lefort-Francheteau των υποχρεώσεών του είναι απαράδεκτος και, επικουρικώς, αβάσιμος.

125. Όσον αφορά τις δύο άλλες περιπτώσεις στις οποίες η SERS επικαλείται την ύπαρξη ανωτέρας βίας, ήτοι την απεργία και τον αποκλεισμό των οδικών αρτηριών λόγω πάγου, θα είμαι σύντομος. Συναφώς, οι μεσολαβητές έκριναν, στο κεφάλαιο VII.1, υποκεφάλαιο A, τμήμα 2, στοιχεία b και c, της γνωμοδοτήσεώς τους, ότι αυτό δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτό παρά μόνον υπό εξαιρετικές περιστάσεις. Εξάλλου, από τη δικο-

15 — Βλ. de Laubadère, A., Moderne, F., και Delvolvé, P., όπ.π., σ. 733, και Llorens, F., όπ.π. (βλ. υποσημείωση 12), σ. 510 έως 512.

γραφία δεν προκύπτει ότι η SERS ενημέρωσε εγκαίρως το Κοινοβούλιο για τα γεγονότα αυτά προκειμένου να μπορέσει να επικαλεστεί το άρθρο 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου, ούτε ότι υπήρξε οποιαδήποτε διαβούλευση για το ζήτημα αυτό μεταξύ των συμβαλλομένων.

126. Εν πάση περιπτώσει, στον βαθμό που η SERS δεν προβάλλει ενώπιον της επιτροπής των μεσολαβητών ή ενώπιον του Δικαστηρίου καμία ιδιαίτερη περίσταση δυνάμενη να δικαιολογήσει την επίκληση ανωτέρας βίας, φρονώ ότι ο ισχυρισμός αυτός είναι αβάσιμος.

γ) Δυσμενή καιρικά φαινόμενα

127. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της SERS ότι θα μπορούσε να μετατεθεί η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως κατά 80 ημέρες λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών οι οποίες καθυστέρησαν τις εργασίες στο εργοτάξιο, η επιτροπή των μεσολαβητών έκρινε ως εξής με το κεφάλαιο VII.1, υποκεφάλαιο Β, της γνωμοδοτήσεώς της.

128. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μπορεί να γίνει επίκληση των δυσμενών καιρικών συνθηκών, δυνάμει του άρθρου 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου, ως λόγου μεταθέσεως της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως εφόσον οι δυσμενείς αυτές καιρικές συνθήκες αναγνωρίζονται ως λόγοι καθυστερήσεως από το Caisse des congés payés du bâtiment de Strasbourg. Ωστόσο, η επιτροπή των μεσολαβητών προσθέτει ότι η εφαρμογή του άρθρου 5.2 προϋποθέτει ότι οι καταστάσεις που απαριθμούνται σε αυτό ως λόγοι παρατάσεως της προθεσμίας έχουν όντως επηρεάσει την πρόοδο των εργασιών στο εργοτάξιο.

129. Κατά συνέπεια, εναπέκειτο στα συμβαλλόμενα μέρη να συνεργαστούν προκειμένου να εξετάσουν τις συγκεκριμένες συνέπειες των δυσμενών καιρικών συνθηκών τις οποίες αναγνωρίζει το Caisse des congés payés du bâtiment de Strasbourg ως λόγους καθυστερήσεως της προόδου των εργασιών κατασκευής στο εργοτάξιο.

130. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το Κοινοβούλιο τόνισε ενώπιον του Δικαστηρίου ότι η SERS εκκινεί, μάλλον, όπως προκύπτει από τη μεταξύ τους αλληλογραφία, από την εσφαλμένη αρχή ότι η επισήμανση και μόνον του αριθμού των ημερών καθυστερήσεως που προκλήθηκε από τις δυσμενείς καιρικές αρκεί προκειμένου να μετατεθεί, οιονεί αυτομάτως, η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως. Η άποψη αυτή είναι από νομικής απόψεως εσφαλμένη διότι, σύμφωνα με το άρθρο 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου, αυτό προϋποθέτει την κοινή συμφωνία των συμβαλλομένων, γεγονός που απαιτεί την προηγούμενη διαβούλευση μεταξύ τους. Επιπλέον, το άρθρο 25 επιβάλλει στη SERS την υποχρέωση να ενημερώνει το Κοινοβούλιο για τα μέτρα που προτίθεται να λάβει προκειμένου να καλύψει την καθυστέρηση.

131. Το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι η άποψη της SERS είναι ανακριβής και από ουσιαστικής απόψεως. Δεν προκαλεί διακοπή του συνόλου των εργασιών στο εργοτάξιο η κάθε μορφής κακοκαιρία. Επομένως, απαιτείται προηγούμενη διαβούλευση μεταξύ των συμβαλλομένων μερών προκειμένου να καθοριστούν οι συγκεκριμένες συνέπειες επί της προόδου των εργασιών.

132. Είναι γενικώς παραδεκτό ότι οι εργασίες κατασκευής που εκτελούνται στο ύπαιθρο επηρεάζονται από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες: τον πάγο και τις χιονοπτώσεις, τις καταρρακτώδεις βροχές και τους ισχυρούς ανέμους. Επομένως, οι ρήτρες που διέπουν τις συνέπειες των καθυστερήσεων που οφείλονται στην κακοκαιρία αποτελούν σύνηθες τμήμα των συμβάσεων κατασκευής. Ως προς το σημείο αυτό, το άρθρο 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου δεν παρουσιάζει απολύτως τίποτα το εξαιρετικό.

133. Συμμερίζομαι την άποψη της επιτροπής των μεσολαβητών ότι το άρθρο 5.2 προϋποθέτει ότι η απλή καθυστέρηση λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών δεν δικαιολογεί αυτομάτως, αυτή καθεαυτή, την παράταση της συμβατικής προθεσμίας αποπερατώσεως. Σημασία έχουν μόνον οι συγκεκριμένες συνέπειες της κακοκαιρίας στην πρόοδο των εργασιών στο εργοτάξιο.

134. Δεν έχουν τα ίδια αποτελέσματα όλες οι μορφές κακοκαιρίας. Π.χ., η καταιγίδα μπορεί να καταστήσει επικίνδυνη και αδύνατη την εκτέλεση ορισμένων εργασιών στο εργοτάξιο οι οποίες είναι ευπαθείς στους ανέμους ενώ δεν εμποδίζει στην πράξη την εξακολούθηση άλλων δραστηριοτήτων που εκτελούνται εντός της οικοδομής. Αφετέρου, όσο προχωρούν οι εργασίες κατασκευής τόσο αυξάνεται η αντοχή του κτιρίου στις δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Συνήθως, η προστασία της οικοδομής αφορά αρχικά τις βροχοπτώσεις, ακολούθως τους ανέμους και, τέλος, τον πάγο. Ως προς το σημείο αυτό, πρέπει να τονιστεί και πάλι ότι ο βαθμός ευπάθειας του υπό κατασκευή κτιρίου εξαρτάται από τα προληπτικά μέτρα που έχουν ληφθεί. Τέλος, οι συνέπειες της καθυστερήσεως λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών πρέπει να αξιολογούνται βάσει της σημασίας της καθυστερήσεως σε σχέση με το σύνολο των δραστηριοτήτων που εκτελούνται στο υπό κατασκευή κτίριο και των επιπτώσεών της επί του χρονοδιαγράμματος εκτελέσεως του έργου.

135. Στο πλαίσιο αυτό, επιβάλλεται η εις βάθος εξέταση κάθε περιπτώσεως καθυστερήσεως λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών προκειμένου να εκτιμηθεί αν, και σε ποιο βαθμό, είναι δυνατή η επίκληση αυτών των δυσμενών καιρικών συνθηκών προκειμένου να παραταθεί η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως. Η ρήτρα του άρθρου 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου, η οποία προβλέπει ότι πρέπει να υπάρχει συμφωνία των συμβαλλομένων ως προς το ζήτημα αυτό, είναι χρήσιμη και αναγκαία.

136. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι οι συμβαλλόμενοι επικοινώνησαν μεταξύ τους, ωστόσο δεν υπήρξε διαβούλευση. Η SERS ενημέρωνε τακτικά το Κοινοβούλιο για τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν και απέστελλε, με την ίδια ευκαιρία, τις βεβαιώσεις του Caisse des congés payés du bâtiment de Strasbourg. Έτσι, η SERS απέστειλε μεταξύ άλλων επιστολές την 1η Μαρτίου, τη 10η Απριλίου και την 9 Ιουλίου 1996, καθώς και την 3η Φεβρουαρίου, την 9η Απριλίου και την 13η Αυγούστου 1997. Το Κοινοβούλιο απάντησε,

μεταξύ άλλων, με επιστολές του της 18ης Μαρτίου, της 25ης Μαρτίου, της 21ης Ιουνίου και της 18ης Ιουλίου 1996. Το περιεχόμενο των τελευταίων αυτών επιστολών ήταν χωρίς διαφοροποίηση ότι το Κοινοβούλιο δεν μπορούσε να δεχθεί καμία παράταση της ημερομηνίας αποπερατώσεως χωρίς προηγούμενη συμφωνία των συμβαλλομένων. Ωστόσο, από την εξέταση της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι υπήρξε κάποια διαβούλευση των συμβαλλομένων για το ζήτημα αυτό.

137. Αντιθέτως, από τα ανωτέρω συνάγεται με σαφήνεια ότι ήταν επιβεβλημένη μια τέτοια διαβούλευση. Από τα έγγραφα που επισυνάπτονται σε ορισμένες από τις επιστολές της SERS προκύπτει ότι λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών καταβλήθηκαν αποζημιώσεις σε έναν περιορισμένο αριθμό εργαζομένων. Αυτό προκύπτει, π.χ., από την από 6 Ιουνίου 1997 βεβαίωση της εταιρίας SMAC ACIEROID η οποία αφορούσε την αποζημίωση σε τρεις έως οκτώ εργαζομένους. Ευθύς εξ αρχής δεν φαίνεται πολύ πιθανό το ενδεχόμενο η απουσία ενός τόσο περιορισμένου αριθμού εργαζομένων από το εργοτάξιο στο οποίο απασχολούνταν εκατοντάδες εργαζόμενοι, ενίοτε δε άνω των χιλίων, να προκάλεσε την πλήρη παύση των εργασιών.

138. Δεν μπορώ να κρίνω μέχρι ποιου σημείου η δικογραφία είναι πλήρης. Είναι όμως σαφές ότι η δικογραφία αυτή, με το περιεχόμενο που είχε όταν υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, δεν παρέχει τη δυνατότητα εκδόσεως μιας θεμελιωμένης αποφάσεως, έστω και κατά προσέγγιση, σχετικά με τα πραγματικά ζητήματα στα οποία πρέπει να απαντήσει πριν εξετάσει το κατά πόσον οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες τις οποίες επικαλείται η SERS δικαιολογούν την εφαρμογή του άρθρου 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου.

139. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο φρονώ ότι στο σημείο αυτό πρέπει το Δικαστήριο να ορίσει με προσωρινή διάταξη του πραγματογνώμονα ο οποίος θα απαντήσει στα ακόλουθα ερωτήματα:

— Οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες τις οποίες γνωστοποίησε η SERS είχαν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις επί του χρονοδιαγράμματος του έργου αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η αποπεράτωσή του είχε προβλεφθεί για τις 31 Δεκεμβρίου 1997 το αργότερο;

— Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πόσο σημαντική ήταν η καθυστέρηση αυτή από απόψεως αριθμού εργάσιμων ημερών;

Οι διάδικοι θα αναλάβουν την υποχρέωση να διαβιβάσουν στον πραγματογνώμονα όλα τα στοιχεία που θα απαιτηθούν για τη γνωμοδότησή του.

δ) Εντολές της διοικήσεως

140. Η επιτροπή των μεσολαβητών απέρριψε το αίτημα της SERS που αφορούσε την παράταση για τον λόγο αυτό της προθεσμίας αποπερατώσεως κατά 20 εργάσιμες ημέρες, με το σκεπτικό ότι αυτός ο λόγος παρατάσεως προβλεπόταν στο άρθρο 3.3 της συμβάσεως-πλαισίου και όχι στο άρθρο 5.2 (κεφάλαιο VII.1, υποκεφάλαιο C, της γνωμοδοτήσεώς του).

141. Συμμερίζομαι την ανωτέρω άποψη την ορθότητα της οποίας εξάλλου οι διάδικοι δεν αμφισβήτησαν ρητώς.

ε) Συμπληρωματικές εργασίες και τροποποιήσεις (άρθρο 5.3 της συμβάσεως-πλαισίου)

142. Δυνάμει του άρθρου 5.3, οι συμπληρωματικές εργασίες και οι τροποποιήσεις που ζητεί ή συμφωνεί να πραγματοποιηθούν το Κοινοβούλιο θεωρούνται ως διαφορετικός λόγος μεταθέσεως της ημερομηνίας αποπερατώσεως. Για καθεμία από τις τροποποιήσεις αυτές οι συμπληρωματικές προθεσμίες πρέπει να ορίζονται σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει το πρωτόκολλο που αποτελεί το υπ' αριθ. 5 παράρτημα της συμβάσεως-πλαισίου.

143. Σύμφωνα με το ανωτέρω πρωτόκολλο, η SERS υποχρεούται να ενημερώνει το Κοινοβούλιο για τις επιπτώσεις των μελετωμένων τροποποιήσεων επί της συνολικής προθεσμίας αποπερατώσεως. Η προσυπογραφή των τροποποιήσεων από το Κοινοβούλιο συνεπάγεται αυτοδικαίως και κατά τον απαιτούμενο χρόνο την παράταση της προθεσμίας αποπερατώσεως που αναφέρεται στο άρθρο 3 της συμβάσεως-πλαισίου.

144. Όσον αφορά το τροποποιητικό έγγραφο PEU 008, η επιτροπή των μεσολαβητών κατέληξε ότι η ρητή αποδοχή του από το Κοινοβούλιο, η οποία προέκυπτε από το γεγονός ότι υπεγράφη από τον αρμόδιο υπάλληλο του Κοινοβουλίου, έχει ως συνέπεια την παράταση κατά 20 εργάσιμες ημέρες της προθεσμίας αποπερατώσεως (κεφάλαιο VII.1, υποκεφάλαιο D, της γνωμοδοτήσεώς του).

145. Το Κοινοβούλιο αμφισβητεί το πόρισμα αυτό προβάλλοντας ότι το εν λόγω έγγραφο δεν περιείχε καμία ένδειξη σχετικά με την καθυστέρηση. Επιπλέον, κατά το Κοινοβούλιο, οι εργασίες που πραγματοποιήθηκαν προς εκτέλεση των τροποποιήσεων που είχαν ζητηθεί δεν προκάλεσαν στην πραγματικότητα καμία καθυστέρηση.

146. Φρονώ ότι το επιχείρημα του Κοινοβουλίου είναι αβάσιμο. Από το τροποποιητικό έγγραφο PEU 008, αντίγραφο του οποίου το Κοινοβούλιο επισυνήψε στο παράρτημα XVIII του δικογράφου της προσφυγής του, προκύπτει ότι στο κεφάλαιο «επιπτώσεις της τροποποιήσεως επί της προθεσμίας» αναφέρεται ότι η μετάθεση της προθεσμίας όσον αφορά την εκτέλεση αυτού του τμήματος του έργου, λόγω των εργασιών αυτών, θα ισούται με το χρονικό διάστημα

μεταξύ της 31ης Αυγούστου 1995 και της ημερομηνίας λήψεως από τη SERS του εγκεκριμμένου από το Κοινοβούλιο εγγράφου. Ο γενικός διευθυντής διοικητικών υποθέσεων του Κοινοβουλίου υπέγραψε το έγγραφο αυτό στις 26 Σεπτεμβρίου 1995 και το έγγραφο αυτό περιήλθε στη SERS στις 28 Σεπτεμβρίου 1995. Το Κοινοβούλιο δεν διατύπωσε καμία επιφύλαξη ως προς την προθεσμία είτε επί του ιδίου του εγγράφου είτε σε κάποιο συνημμένο έγγραφο.

147. Επισημαίνω επίσης ότι το επιχείρημα του Κοινοβουλίου ότι οι εργασίες που πραγματοποιήθηκαν προς εκτέλεση των τροποποιήσεων που είχαν ζητηθεί δεν προκάλεσαν την ελάχιστη καθυστέρηση είναι εν προκειμένω αλυσιτελές. Δυνάμει του επισυναπτομένου στη σύμβαση-πλαίσιο πρωτοκόλλου, η έγκριση μιας προτάσεως τροποποιήσεως από το Κοινοβούλιο συνεπάγεται αυτομάτως την παράταση της προθεσμίας αποπερατώσεως για το χρονικό διάστημα που αναφέρεται στο πρωτόκολλο.

148. Επομένως, φρονώ ότι η υπογραφή του τροποποιητικού εγγράφου PEU 008 εν ονόματι του Κοινοβουλίου είχε ως συνέπεια την παράταση της προθεσμίας αποπερατώσεως που αναφέρεται στο άρθρο 3.2 της συμβάσεως-πλαισίου κατά 20 εργάσιμες ημέρες.

στ) Εφαρμογή του άρθρου 6.3 της συμβάσεως-πλαισίου

149. Όπως τόνισα και στο ανωτέρω σημείο 71, από το άρθρο 6.3, τελευταίο εδάφιο, της συμβάσεως-πλαισίου προκύπτει ότι το Κοινοβούλιο απαλλάσσεται της υποχρεώσεώς του καταβολής ενδιάμεσων τόκων από της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως η οποία προκύπτει από τα άρθρα 3.2 και 5.1, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5.2 και 5.3.

150. Θα πρέπει επίσης να απαντηθεί το ερώτημα αν η υπέρβαση της ημερομηνίας αυτής οφείλεται σε αμέλεια ή σε πλημμελή συμπεριφορά που πρέπει να καταλογιστεί στη SERS ή αν το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί ότι η υπέρβαση αυτή είναι αδικαιολόγητη.

151. Αν ληφθεί υπόψη η όλη οικονομία της συμβάσεως-πλαισίου, η οποία στο άρθρο 3.3, κατ' αρχάς, προβλέπει ορισμένους πολύ γενικούς λόγους για τους οποίους είναι δυνατόν να χορηγηθεί στη SERS η τρίμηνη «συμπληρωματική» προθεσμία και η οποία στα άρθρα 5.2 και 5.3, ακολούθως, παρέχει και πάλι στη SERS ορισμένες δυνατότητες για τη μετάθεση της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως του κτιρίου, φρονώ ότι το άρθρο 6.3, τελευταίο εδάφιο, πρέπει να ερμηνευθεί και να εφαρμοστεί κατά τρόπο συσταλτικό. Σε αντίθετη περίπτωση, θα ήταν ανύπαρκτη η προστασία που παρέχει η ρήτρα αυτή στο Κοινοβούλιο.

152. Η ανωτέρω ερμηνεία προϋποθέτει ότι οι λόγοι που μπορούν να δικαιολογήσουν την παράταση της συμβατικής ημερομηνίας αποπερατώσεως, πλην αυτών που απαριθμεί το άρθρο 5.2, πρέπει να είναι προφανείς, ήτοι πρόδηλοι και επιτακτικοί. Η SERS δεν προέβαλε τέτοιου είδους λόγους. Τα επιχειρήματα που προβάλλει όσον αφορά την ερμηνεία και την εφαρμογή της εν λόγω ρήτρας αποσκοπούν κυρίως στον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής της.

153. Η δικογραφία δεν περιέχει στοιχεία ούτε και ως προς το αν η SERS, όταν κατέστη προφανές ότι το κτίριο θα ολοκληρωνόταν πολύ αργότερα από την ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1997, ανέλαβε την πρωτοβουλία να διαβουλευθεί με το Κοινοβούλιο σχετικά με τις δυσχέρειες που αντιμετώπιζε για την αποπεράτωσή του. Η SERS αρκέστηκε στην επίκληση των λόγων παρατάσεως της προθεσμίας που ορίζονται στο άρθρο 5.2 χωρίς να καταλήξει σε κάποια συμφωνία με το Κοινοβούλιο ως προς το ζήτημα αυτό.

154. Συναφώς, φρονώ ότι έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα οι επιστολές της 16ης Σεπτεμβρίου 1997, της 6ης Απριλίου 1998 και της 5ης Μαΐου 1998 με τις οποίες το Κοινοβούλιο εξέφρασε, για ευνόητους λόγους, όπως φαίνεται την ανησυχία του για τις ενδεχόμενες συνέπειες των καθυστερήσεων επί της προβλεπόμενης και διαρκώς μετατιθέμενης ημερομηνίας αποπερατώσεως. Οι επιστολές αυτές έμειναν αναπάντητες ή, εν πάση περιπτώσει, δεν προκάλεσαν καμία αξιοσημείωτη αλλαγή στη συμπεριφορά της SERS ως εργολήπτριας εταιρίας. Εν τω μεταξύ, οι δημοσιονομικές συνέπειες καθίσταντο επαχθέστερες για το Κοινοβούλιο λόγω της συμπληρωματικής προθεσμίας.

155. Εφόσον δεν υπάρχουν πρόδηλοι και επιτακτικοί λόγοι για μια ακόμα μετάθεση της ημερομηνίας αποπερατώσεως καθοριζόμενη σύμφωνα με τα άρθρα 5.2 και 5.3, φρονώ ότι το Κοινοβούλιο απαλλάσσεται της υποχρεώσεώς του να καταβάλει ενδιάμεσους τόκους από της ημερομηνίας αυτής η οποία θα πρέπει να καθοριστεί ακριβέστερα.

ζ) Δαπάνες

156. Με το υπόμνημά τους με το οποίο πρότειναν την ένσταση απαραδέκτου, η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου ζήτησαν να καταδικαστεί το Κοινοβούλιο στα δικαστικά έξοδα και να υποχρεωθεί να καταβάλει αποζημίωση ύψους 20 000 ευρώ. Με τα αιτήματά τους επί της ουσίας, η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου ζήτησαν να καταδικαστεί το Κοινοβούλιο στα δικαστικά έξοδα και να υποχρεωθεί να καταβάλει αποζημίωση ύψους 300 000 FRF.

157. Το Κοινοβούλιο ζήτησε να καταδικαστούν η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου στα δικαστικά έξοδα.

158. Συναφώς, παρατηρώ ότι δυνάμει του άρθρου 69, παράγραφος 3, του Κανονισμού του Διαδικασίας το Δικαστήριο μπορεί να καταδικάσει έναν διάδικο στην καταβολή των εξόδων στα οποία αναγκάστηκε να υποβληθεί ο αντίδικός του, αν κρίνει ότι τα έξοδα αυτά προκλήθηκαν χωρίς εύλογη αιτία ή κακοβούλως. Εντούτοις, δεδομένου ότι ούτε η SERS ούτε ο Δήμος του Στρασβούργου τεκμηρίωσαν τα αιτήματά τους αυτά με επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία και δεδομένου ότι τίποτα στη διεξαγωγή της διαδικασίας δεν θα μπορούσε να στηρίξει κάποια μομφή εις βάρος του Κοινοβουλίου, τα ανωτέρω αιτήματα πρέπει να απορριφθούν.

159. Στον βαθμό που η επικείμενη απόφαση του Δικαστηρίου δεν θα επιλύσει την εκκρεμούσα διαφορά, εναπόκειται σε αυτό να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων κατά την έκδοση της οριστικής του αποφάσεως.

V — Πρόταση

160. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων προτείνω τα εξής:

«1. Επί του παραδεκτού

α) Η ένσταση απαραδέκτου που προτάθηκε βάσει του άρθρου 91, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, από τη Société d'équipement et d'aménagement de la région de Strasbourg (SERS) και τον Δήμο του Στρασβούργου κατά της αγωγής-προσφυγής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να απορριφθεί.

β) Η αντίθετη προσφυγή της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου κατά της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών είναι παραδεκτή.

γ) Η προσφυγή του Κοινοβουλίου είναι επίσης παραδεκτή στον βαθμό που περιλαμβάνει και άλλα κεφάλαια πλέον εκείνων της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών.

2. Επί της ουσίας

α) Η συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως του κτιρίου IPE IV είναι η 31η Δεκεμβρίου 1997, ενδεχομένως μετατεθείσα για κάποιον από τους λόγους που προβλέπουν τα άρθρα 5.2 και 5.3 της συμβάσεως-πλαισίου που συνήφθη μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αφενός, και της SERS και του Δήμου του Στρασβούργου, αφετέρου. Επομένως, η ανταγωγή που άσκησαν η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου κατά του κεφαλαίου V.3 της γνωμοδοτήσεως της επιτροπής των μεσολαβητών είναι αβάσιμη.

β) Δυνάμει του άρθρου 6.3, τελευταίο εδάφιο, της συμβάσεως-πλαισίου, το διάστημα για το οποίο το Κοινοβούλιο απαλλάσσεται της υποχρεώσεώς του να καταβάλει ενδιάμεσους τόκους άρχεται από της συμβατικής ημερομηνίας απο-

περατώσεως η οποία προκύπτει από τα άρθρα 3.2 και 5.1, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5.2 και 5.3. Ωστόσο η απαλλαγή από την ανωτέρω υποχρέωση εξαρτάται από το αν συντρέχει διαζευκτικά μια από τις ακόλουθες δύο προϋποθέσεις:

— η υπερβαίνουσα τη συμβατική ημερομηνία αποπερατώσεως καθυστέρηση πρέπει να οφείλεται σε πλημμελή συμπεριφορά της SERS

ή

— η καθυστέρηση αυτή δεν θα πρέπει να κρίνεται δικαιολογημένη από το δικαστήριο του άρθρου 29 της συμβάσεως-πλαισίου, ήτοι εν προκειμένω από το Δικαστήριο.

γ) Η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου δεν δικαιούνται να επικαλεστούν λόγο ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του άρθρου 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου, όσον αφορά την επέλευση των ακόλουθων γεγονότων:

— την άγονη έκβαση της πρώτης προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών για την κατασκευή του φέροντος οργανισμού του κτιρίου IPE IV·

— την αθέτηση υποχρεώσεων από ορισμένες επιχειρήσεις στις οποίες είχε ανατεθεί η κατασκευή έργων στο εργοτάξιο και ιδίως από τον όμιλο DRE-Lefort-Francheteau·

— τις απεργίες, και

— τον αποκλεισμό των οδικών αρτηριών λόγω πάγου.

δ) Η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου μπορούν να επικαλεστούν τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες κατά την έννοια του άρθρου 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου. Το Δικαστήριο πρέπει να ορίσει με προσωρινή του διάταξη πραγματογνώμονα προκειμένου να γνωμοδοτήσει επί των ακόλουθων ερωτημάτων:

— Οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες τις οποίες γνωστοποίησε η SERS είχαν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις επί του χρονοδιαγράμματος του έργου αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η αποπεράτωσή του είχε προβλεφθεί για τις 31 Δεκεμβρίου 1997 το αργότερο;

— Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πόσο σημαντική ήταν η καθυστέρηση αυτή από απόψεως αριθμού εργάσιμων ημερών;

ε) Η SERS και ο Δήμος του Στρασβούργου δεν δικαιούνται να επικαλεστούν την ύπαρξη εντολών της διοικήσεως βάσει του άρθρου 5.2 της συμβάσεως-πλαισίου.

στ) Σύμφωνα με το άρθρο 5.3 της συμβάσεως-πλαισίου, το τροποποιητικό έγγραφο PEU 008, δεόντως υπογεγραμμένο εν ονόματι του Κοινοβουλίου, χορηγεί στη SERS παράταση της συμβατικής προθεσμίας αποπερατώσεως κατά 20 ημέρες.

ζ) Η SERS δεν προέβαλε αρκούντως προφανείς και επιτακτικούς λόγους προκειμένου να δικαιολογήσει την περαιτέρω μετάθεση της καθοριζομένης βάσει των άρθρων 5.2 και 5.3 ημερομηνίας αποπερατώσεως. Κατά συνέπεια, το Κοινοβούλιο αποδεσμεύεται, σύμφωνα το άρθρο 6.3, τελευταίο εδάφιο, της συμβάσεως-πλαισίου, από την υποχρέωσή του να καταβάλει ενδιάμεσους τόκους από της ανωτέρω ημερομηνίας η οποία θα πρέπει να καθοριστεί ακριβέστερα.»